

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZGODOVINO

MIHA ČERNE

Slovenec in Jutro o vojni za Tihi ocean

Diplomsko delo

Ljubljana, 2017

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZGODOVINO

MIHA ČERNE

Slovenec in Jutro o vojni za Tihi ocean

Diplomsko delo

Mentor: doc. dr. Kornelija Ajlec

Univerzitetni dvopredmetni
študijski program prve stopnje:
Zgodovina
Primerjalna književnost in literarna teorija

Ljubljana, 2017

Zahvala

Iskrena zahvala gre mentorici doc. dr. Korneliji Ajlec za strokovno pomoč in podporo pri izdelavi diplomskega dela.

Posebna zahvala gre tudi Anji za lektoriranje in splošno podporo tekom leta. V zahvalo in v spomin na deda Matijo, navdušenca nad sodobno zgodovino.

Izvleček

Naslov: Slovenec in Jutro o vojni za Tihi ocean

Diplomsko delo se osredotoča na dogodke v vojni za Tihi ocean, kot sta o njih poročala dva izmed najbolj priljubljenih slovenskih časnikov iz obdobja pred drugo svetovno vojno. Pred vojno je bil časnik *Slovenec* vodilni konzervativni časnik v Dravski banovini, zastopal pa je poglede Slovenske ljudske stranke. Časnik *Jutro* je bil uradni časopis Samostojne demokratske stranke, ki je zastopal poglede liberalnega tabora. Z okupacijo Jugoslavije s strani sil osi leta 1941 sta časnika postala glasili okupatorjev. *Slovenec* in *Jutro* sta sicer nadaljevala s poročanjem o dogodkih po svetu, toda njuno poročanje je postalo selektivno, zastopala sta interese sil osi in objavljala propagando. Diplomsko delo razišče razlike med zgodovinskim ozadjem vojne za Tihi ocean in perspektivo obeh časnikov. S poudarkom na večjih zgodovinskih dogodkih navaja primere selektivnega poročanja in jih poskuša razložiti.

Ključne besede: časnik *Slovenec*, časnik *Jutro*, druga svetovna vojna, vojna za Tihi ocean, propaganda

Abstract

Title: The newspapers *Slovenec* and *Jutro* on the Pacific War

Undergraduate thesis focuses on the events of the Pacific War as reported by the two of the most popular Slovenian newspapers of the era preceeding the Second World War. Before the said war, *Slovenec* was the leading conservative newspaper in Drava Banovina, promoting views of the Slovene People's Party. *Jutro* was the official newspaper of the Independent Democratic Party, expressing more liberal views. With the Axis occupation of Yugoslavia in 1941, the two newspapers became media outlets of the occupying forces. While both *Slovenec* and *Jutro* continued reporting on world events, they engaged in selective reporting, represented the interests of Axis powers, and published propaganda. Thesis explores the differences between historical background of the Pacific war, and *Slovenec* and *Jutro*'s perspective. With an emphasis on major historical events, it provides examples of selective reporting, and tries to explain them.

Key words: newspaper *Slovenec*, newspaper *Jutro*, Second World War, Pacific war, propaganda

Kazalo

1 Uvod	1
2 Slovenec in Jutro	2
3 Tiskani mediji med drugo svetovno vojno	3
4 Obdobje pred okupacijo: poročanje o Trojnem paktu	6
5 Pearl Harbor in Japonski vstop v vojno	9
6 Ameriško bombardiranje Tokia in bitka pri Midwayu	14
7 Boji na Guadalcanalu in italijanska kapitulacija	17
8 Poročanje v času nemške okupacije	22
9 Sklep	29
10 Viri in literatura	32
10.1 Časopisni viri	32
10.1.1 Slovenec	32
10.1.2 Jutro	33
10.2 Monografije	34
10.3 Članki	35

1 Uvod

Decembra 1941 se je druga svetovna vojna z napadom japonske mornarice in zračnih enot na ameriško oporišče Pearl Harbor na Havajih razširila na območje Tihega oceana in Jugovzhodne Azije. Na tej fronti se je otoška velesila Japonska spopadla z zavezniškimi silami, med njimi s svojo največjo nasprotnico v boju za obvladovanje tega oceana, z Združenimi državami Amerike (ZDA). Tihi ocean so tekom vojne zaznamovali predvsem boji na morju in v zraku, za razliko od bojev v kopenski Evropi, kjer je bila za prevlado Nemčije in njenih zaveznikov ključna bliskovita kopenska vojna. Od večjih bojišč se je tihomorsko odprlo kot zadnje, hkrati pa se je z boji na tem delu sveta druga svetovna vojna z eksplozijo atomskih bomb in napovedjo nove dobe tudi zaključila. Bojevanje na tihomorskem območju pa je hkrati vplivalo tudi na evropske razmere. Večji kot bi bil namreč uspeh ameriških in britanskih sil v boju z Japonci, večja bi bila možnost za odprtje druge fronte v Evropi. Za sprotno obveščanje o poteku vojne tako na Daljnem vzhodu kot tudi na drugih bojiščih je skrbel tisk, ki pa je bil na celinski Evropi v večji meri nadzorovan s strani okupatorskih oblasti in torej nagnjen k preoblikovanju resnice tako, da je bila le-ta v službi sil osi. Tako je bilo tudi v Ljubljanski pokrajini, kjer je italijanska oblast sicer dovolila izhajanje tiska, a ga je hkrati spravila pod svoj nadzor.¹

V Ljubljani sta bila pred vojno najbolj brana časnika konzervativni Slovenec in liberalno Jutro.² Kot tiskana medija z največjim dosegom in vplivom sta bila novim oblastnikom zagotovo pomembna pomočnika pri preoblikovanju javnega mnjenja, zato sta prek okupatorjevih časnikov in agencij med drugim povzemala tudi poročila o vojnem dogajanju po svetu.

V diplomski nalogi bom raziskal, kako verodostojna sta bila oba slovenska časnika pri svojih poročanjih o tihomorskem bojišču, koliko so se v njunem poročanju pojavljali elementi okupatorjeve propagande, od koga sta svoja poročila povzemala, koliko se je njun odnos do oddaljenih bojišč spreminjal s potekom vojne v Evropi, in nenazadnje kako se je vsebina njunih poročil spreminjala v skladu s potekom vojne na Pacifiku. Pri tem se bom osredotočil predvsem na ključne bitke in druge dogodke, ki so usodno zaznamovali Tihi ocean v obdobju

¹ Nečak, Dušan in Repe, Božo, *Oris sodobne obče in slovenske zgodovine: učbenik za študente 4.letnika*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za zgodovino, 2003, 139.

² Amon, Smilja, *Tisk in politika v Jugoslaviji (1918-1941)*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 1996, 117.

med 1941 in 1945, pa tudi na dogajanje v Ljubljanski pokrajini in širši Evropi, v kolikor bi lahko to kakorkoli vplivalo na vsebino Slovenca in Jutra, njun odnos do vojne in na verodostojnost njunega poročanja.

2 Slovenec in Jutro

Časnika, katerih poročila so predmet raziskave, sta bila v obdobju tik pred začetkom druge svetovne vojne med vodilnimi dnevnimi glasili v Jugoslaviji. Jutro je imelo namreč dnevno naklado okoli 18.000 izvodov, Slovenec pa 17.500, kar ju postavlja med deset najbolj branih časnikov.³ V času prve Jugoslavije se je Slovenec uveljavil kot vodilno glasilo slovenske katoliške struje,⁴ izhajal je dnevno, z izjemo ponedeljka in dneva po prazniku. Od leta 1932 do 1939 je ob ponedeljkih izhajala posebna izdaja Slovenca z naslovom Ponedeljski Slovenec.⁵ Slovenec je bil sicer ustanovljen že leta 1873⁶ s podnaslovom »Politični list za slovenski narod« in z namenom promocije katoliške usmeritve kot protiuteži liberalcem, zbranih okrog časnika Slovenski narod.⁷ Postal je osrednje glasilo največje slovenske stranke, Slovenske ljudske stranke (SLS), in pomembna opora politiki dr. Antona Korošca.⁸ Slednji se je zavzemal za federativno ureditev Jugoslavije in si je politični kapital v Sloveniji pridobival predvsem z organiziranjem velikih javnih zborovanj, podporo katoliških organizacij in evharističnimi kongresi.⁹ Na drugi strani je bilo Jutro mlajše glasilo, ki je začelo izhajati leta 1920.¹⁰ Časnik je izhajal vsak dan z izjemo ponedeljka in je postal eden izmed dveh najbolj branih časnikov slovenskega liberalnega tabora (drugi je bil starejši Slovenski narod), pred drugo svetovno vojno pa je veljal za najbolj brani dnevnik v Dravski banovini.¹¹ Jutro je izhajalo pod političnim okriljem jugoslovanske Samostojne demokratske stranke,¹² katere voditelj je bil Svetozar Pribičević, ob ustanovitvi leta 1924 pa se ji je pridružila večina slovenskih liberalcev.¹³ Stranka se je zavzemala za centralistično urejeno državo in priznavala obstoj samo enega, jugoslovanskega naroda. Kasneje so centralizem opustili in se v koaliciji s

³ Amon, *Tisk in politika*, 117.

⁴ Nečak, Repe, *Oris*, 86.

⁵ Amon, *Tisk in politika*, 92.

⁶ Amon, Smilja in Erjavec, Karmen, *Slovensko časopisno izročilo : od začetka do 1918*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Založba FDV, 2011, 145.

⁷ Prav tam, 147.

⁸ Amon, *Tisk in politika*, 92-93.

⁹ Nečak, Repe, *Oris*, 84.

¹⁰ Amon, *Tisk in politika*, 84.

¹¹ Prav tam, 118.

¹² Nečak, Repe, *Oris*, 87.

¹³ Prav tam, 76.

Hrvatsko republikansko kmečko stranko zavzemali za federalno ureditev.¹⁴ Oba časnika sta bila torej utemeljena na podpori političnih strank, v svojem poročanju in objavah pa del jugoslovanskega političnega tiska – njune objave so bile torej odkrito politične. Tudi po šestojanuarski diktaturi, ki je ukinila stranke in politična glasila, se politična zvestoba časnikov, kakršna sta bila Slovenec in Jutro, ni dosti zmanjšala, kakor se tudi ni zmanjšala politična moč najmočnejših strank, ki so bile v tem času prisiljene delovati pollegalno.¹⁵ Temeljno pa se je spremenila vloga uredništva in način posredovanja novic. Časnikarstvo je postalo industrijska panoga in politično novinarstvo je izgubilo svoj pomen. Nadomestilo ga je informativno novinarstvo: »Politične članke so zamenjale vesti. Nova vest je na prvem mestu v časnikih, iz nje je razvidna politična opredelitev uredništva«.¹⁶ V takšni obliki so jugoslovanski časniki, kakršna sta bila Slovenec in Jutro, dočakali vojno.

3 Tiskani mediji med drugo svetovno vojno

Pri svojem poročanju o dogodkih v tujini sta se Slovenec in Jutro zanašala na novice, ki so jih zbiral in posredoval predvsem tuje tiskovne agencije. V času okupacije je bila večina novic posredovana s strani tiskovnih agencij agresorjev, ki so služile propagandnim namenom vojskujočih se sil. Jugoslovanski tisk je bil ukrepov tujih dežel, kot sta cenzura in propaganda, sicer vaje že pred vojno; navsezadnje se je v zadnjem desetletju svojega obstoja kraljevina gospodarsko precej naslonila na nacistično Nemčijo, kar se je zrcalilo tudi v odnosu državnega aparata do tiska. Ta se je lahko v primeru negativnega poročanja o Nemčiji ali Italiji soočil celo z zaplenbo,¹⁷ medtem ko je bilo cenzuriranje časnikov ustaljena praksa že od časa diktature kralja Aleksandra Karađorđevića, ki je s svojim nastopom samodržne funkcije uvedel tudi strogo cenzuro.¹⁸

Z vojno se je vprašanje cenzure pojavilo tudi v svobodnejših deželah. V Združenih državah je svobodo tiska sicer urejal prvi amandma, toda ob vstopu v vojno se je pojavila dilema glede svobode radijskega obveščanja, saj radio v prvem amandmaju ni bil omenjen, zakon iz leta 1934 pa je dajal posebna pooblastila predsedniku ZDA. Ta si je lahko v primeru državne krize ta medij popolnoma podredil. V praksi glede novinarske svobode v Ameriki ni bilo večjih

¹⁴ Amon, *Tisk in politika*, 83-84.

¹⁵ Prav tam, 96.

¹⁶ Prav tam, 143.

¹⁷ Prav tam, 135.

¹⁸ Pirjevec, Jože, *Jugoslavija 1918-1992. Nastanek, razvoj ter razpad Karađorđevićeve in Titove Jugoslavije*. Koper: Založba Lipa, 1995, 57.

težav, niti pred vojno niti po njej. Drugače je bilo v Veliki Britaniji in Franciji, ki sta v vojnem času zelo hitro posegli po propagandnih ukrepih. V Veliki Britaniji je vlada ustanovila ministrstvo za informiranje, ki je bilo zadolženo za širjenje vojnih poročil in novic o delovanju vlade, imelo pa je tudi urad tako za propagando kot tudi za cenzuro. Ta je bila sicer opisana kot »prostovoljna cenzura«, saj je bil zakon o njej sprejet s soglasjem britanskih časopisnih in radijskih hiš, ki so pomagale tudi pri sestavljanju zakona. Tudi francoska vlada je ustanovila lastno informacijsko agencijo in uvedla cenzuro vojaških poročil.¹⁹ Na poročanje novic tako s fronte kot iz domačega okolja v času po 1941 pa so najbolj vplivali mnogo ostrejši propagandni in cenzurni ukrepi sil osi. Voditeljica zavezništva Nemčija se je svobode tiska »znebila« že v prvih dneh vladavine kanclerja Adolfa Hitlerja s posebnim dekretom, ki naj bi po uradni razlagi preprečil širjenje lažnih novic in škodoželjnih poročil ter je nacistom pomagal zatreti več kot 200 različnih časnikov in revij. Ustanovljeno je bilo ministrstvo za propagando (z uradnim nazivom »Reichsministerium für Volksaufklärung und Propaganda«), ki ga je vodil Hitlerjev tesni sodelavec Joseph Goebbels.²⁰ Goebbels je v predvojnem obdobju vodil projekt ustanavljanja velikega nemškega propagandnega omrežja v tujini, ki je vključeval okoli 300 v tujini tiskanih časopisov v nemškem jeziku in okrog 350 časnikov v drugih jezikih. Poleg tega je vlada svojim diplomatskim predstavništvom v tujini dodelila atašeje za propagando, v tujino pa izvozila tudi večje število tiskovnih agentov in dopisnikov, ki so hkrati delovali kot vohuni in razširjevalci idej nacionalsocializma.²¹ Na domačih tleh Hitlerjeva vlada ni skrivala svoje navezanosti na cenzuro in strog nadzor tiska. Tisku, ki ni bil v lasti članov nacionalsocialistične stranke, so med drugim v imenu izkoreninjenja »nezdrave konkurence« napovedali omejeno delovanje, do leta 1939 pa je moralo svoj poklic opustiti 1500 nemških novinarjev.²² Uradna tiskovna agencija nemške vlade je že v prvem letu nacistične vladavine postala Deutsches Nachrichten Büro (DNB), ki je bila ustanovljena s prisilno združitvijo agencije Wolff z agencijo Telegraphen Union in jo je vodil nacist Alfred Hugenberg.²³ V Italiji so fašisti pod vodstvom Benita Mussolinija svobodo tiska omejili leta 1932 z zakonom, po katerem je moral odgovorni urednik vsakega italijanskega časopisa in revije pridobiti enoletno dovoljenje za izdajo, vsakršno neupoštevanje vladnih direktiv pa se je končalo s prenehanjem uredniške funkcije. Italija je svoje ministrstvo za propagando

¹⁹ Desmond, Robert William, *Tides of war: World News Reporting 1940-1945*. University of Iowa Press, 1984, 90-92.

²⁰ Prav tam, 30.

²¹ Manvell, Roger in Fraenkel, Heinrich, *Goebbels: demagog in propagandist nasilja*. Maribor: Založba Obzorja, 1969, 202-204.

²² Desmond, *Tides of war*, 33.

²³ Prav tam, 32.

(uradno »Il Ministero per la Stampa e la Propaganda«) dobila leta 1935, vendar pa je Mussolinijeva vlada za razliko od japonske vlade in nacistične vlade v Nemčiji dovolila izdajo in distribucijo tujih časnikov v Italiji, četudi so se sicer potrudili s cenzuro nekaterih poročil tujih dopisnikov, leta 1926 pa tudi omejili poročanje domačih novinarjev. Od tega leta dalje je namreč pisanje protirežimskih sestavkov novinarje lahko stalo svobode.²⁴ Za širjenje vesti v tujino je italijanska vlada uporabljala lastno tiskovno agencijo, Agenzia Stefani.²⁵ Na Japonskem je bila svoboda govora dovoljena na papirju, v praksi pa omejena glede na vladno interpretacijo zakonov in ustave. Svoboda tiska je bila omejena z zakonom iz leta 1909,²⁶ nad cenzuro in javnim mnenjem pa je bedela državna organizacija Tokko Keisatsu oz. Specialna višja policija, ki disidentov ni zgolj preganjala, temveč jih je poskušala spreobrniti z uporabo propagande.²⁷ Na Japonskem je bil propagandni pristop drugačen od evropskega, propaganda je bila razumljena kot nekaj, kar se ljudem ne da vsiliti, temveč mora priti iz odnosa med državo in ljudstvom. Za japonski državni aparat tako propaganda ni bila simbol laži in dezinformacij, pač pa sredstvo za vzgojo ljudstva v državljanskem duhu, s pomočjo katerega bi se le-to naučilo samoiniciative pri reševanju problemov celotne nacije. Državljanse so spodbujali k aktivnemu sodelovanju pri propagandnih dogodkih – niso bili zgolj pasivni prejemniki državne propagande, temveč so pri njenem širjenju kot neke vrste miselni bojevniki tudi aktivno sodelovali.²⁸ Za bolj učinkovito širjenje informacij v tujino se je japonska vlada odločila za ustanovitev ene same tiskovne agencije, ki bi pokrivala ves domači tisk in edina delovala pri širjenju vesti tujim medijem, kar je naposled dosegla z nacionalizacijo in združitvijo dveh večjih tiskovnih agencij, Rengo in Nippon Hoso Kyokai (NHK).²⁹ Iz njiju je tako novembra leta 1935 s pomočjo ministrstva za telekomunikacijo in zunanjega ministrstva nastala agencija Domei z uradnim nazivom »Domei Tsushin«.³⁰ Ta se kot posrednica vesti iz vojne na Daljnem vzhodu vse pogosteje pojavlja tudi v slovenskih časnikih, najpogosteje v času med letoma 1941 in 1943, ko glavno vlogo na medijskem prizorišču v okupirani Evropi prevzame DNB. Kako so sile osi uporabile svoja medijska omrežja in tiskovne agencije za širjenje vojnih poročil in propagande v okupirani Evropi in s tem tudi v Sloveniji, je dobro razvidno na primeru Francije. Takoj po kapitulaciji francoske vlade so smele novice iz okupirane Francije prihajati le še preko nemške DNB, francosko

²⁴ Desmond, *Tides of war*, 21-23.

²⁵ Prav tam, 44.

²⁶ Kushner, Barak, *The thought war: Japanese imperial propaganda*. University of Hawai'i Press, 2006, 61.

²⁷ Prav tam, 51-52.

²⁸ Prav tam, 25-26.

²⁹ Desmond, *Tides of war*, 12.

³⁰ Kushner, *The thought war*, 27.

tiskovno agencijo Havas pa so nemške oblasti predale v roke Vichyskega dela Francije, kjer jo je vlada uporabila kot sestavni del nove agencije, Office Francaise d'Information. Ta je, podobno kot v Ljubljanski pokrajini Jutro in Slovenec, povzemala informacije, ki so prihajale iz pisarn treh uradnih agencij sil osi: DNB, Stefani in Domei.³¹

4 Obdobje pred okupacijo: poročanje o Trojnem paktu

V prvi fazi druge svetovne vojne se je Japonska znašla v precepu. Njene industrijske zmožnosti so bile premajhne, da bi lahko vzdrževale redno vojsko 1,5 milijona vojakov, od katerih jih je 800.000 služilo v bojih na Kitajskem, oboroževanje pa je bilo zaradi pomanjkanja surovin prav tako omejeno.³² V istem obdobju so na to agresivno japonsko ekspanzijo na Kitajskem Združene države Amerike, velesila z druge strani oceana, v luči dogodkov v Evropi v splošnem odreagirale s tihim diplomatskim protestom.³³ Prvi konkretnější premik k vojni na območju Tihega oceana je Japonska storila 27. septembra 1940 s podpisom Trojnega pakta v Berlinu. Uradni vstop Japonske v zavezništvo z Italijo in Nemčijo je zagotovo lahko še najbolj skrbel Američane, pakt sam pa je seveda močno odmeval tudi v takrat še nevtralni Jugoslaviji. Bralci Jutra in Slovenca so bili tako dobro obveščeni o podrobnostih pakta, v dnevih pred podpisom pa obkroženi s številnimi špekulacijami glede skrivnostnega sestanka treh velesil. Tako je Slovenec 26. septembra objavil članek z naslovom »Os Rim-Berlin-Tokio«, v katerem časnik povzema poročilo tiskovne agencije United Press, ki jasno napoveduje Trojni pakt. *»Ugotovljeno je namreč, da se bodo začela nemško-japonska pogajanja glede novega medsebojnega obrambnega pakta, ki naj bi se razvil v nemško-japonsko zvezo.«*³⁴ Odločitev Japonske za ta pogajanja naj bi ležala v ameriško-britanskih pogovorih glede vzpostavitve skupnega pomorskega oporišča v Singapurju. Ameriški diplomati so se hkrati sestajali tudi s sovjetsko diplomacijo v upanju, da bo Sovjetska zveza ostro nastopila proti japonski ekspanziji. Upanje pa se je s pogajanjem sprevrglo v strah, da se bo Sovjetska Zveza vsaj na skrivaj paktu pridružila. *» ... ni mnogo izgledov, da bi Sovjetska Rusija nastopila proti japonskim imperialističnim težnjam vse dotlej, dokler Japonska ne bo stopila na sovjetsko področje. Zaradi tega so ameriški uradni krogi*

³¹ Desmond, *Tides of war*, 265-266.

³² *Druga svetovna vojna, Prva knjiga*, ur. Jože Vilfan, Ljubljana: Mladinska knjiga, 1981, 22-23.

³³ Prav tam, 285

³⁴ »Os Rim, Berlin, Tokio«, Slovenec, 26. 9. 1940, 1.

naenkrat zašli v dva položaja, od katerih niti eden ni prijeten. Sovjetska Rusija se noče vmešavati v japonsko prodiranje na jug. Ona celo bodri japonsko k tem načrtom ...»³⁵

»V ameriškem zun. ministrstvu dalje verjamejo v možnost, da bo prišlo med Sovjetsko Rusijo, Nemčijo, Italijo in Japonsko do tajnega sporazuma. Navzlic temu pa izjavljajo v Beli hiši, da se ne bodo prav nič dali vplivati od japonsko-nemškega sporazuma, ker smatrajo danes verjetno, da bo Amerika skupaj z Anglijo uporabila njena oporišča v Aziji, prav tako pa bo takoj pričela izvajati gospodarsko zaporo proti Japonski.«³⁶

Pri Jutru so naslednji dan v članku o potovanju italijanskega zunanjega ministra grofa Galeazza Ciana v Berlin na kratko omenili, da se je Ciano pred odhodom posvetoval z japonskim veleposlanikom, kar bi utegnilo pomeniti, da bo v Berlinu potekal tudi razgovor glede Daljnega Vzhoda.³⁷ Jutro se je medtem posvečalo zapletenemu položaju Francozov v Indokini in njihovim spopadom z Japonci, ki naj bi polotok videli predvsem kot strateško izhodišče za vdore na Kitajsko in spopad s Kuomintangom, čeprav pri častniku sicer sklepajo, da gre pri japonskih vojaških premikih za izkoriščanje šibkosti novonastale Vichyjske Francije na prekomorskih območjih.³⁸ Prav zato je nekoliko nenavaden članek z naslovom »Vojaška zveza totalitarnih sil«, ki je bil objavljen na naslovnici naslednjega dne. Po poročanju sodeč je japonska vlada le nekaj ur po podpisu Trojnega pakta vsebino predstavila tudi širši japonski javnosti, nemški veleposlanik v Tokiu pa je vlado pozval k vzpostavitvi dobrih odnosov s Sovjetsko zvezo.³⁹ Prav tako iz Jutra izvemo, da je ameriški predsednik Franklin Delano Roosevelt skorajda takoj po dogodku v Berlinu razglasil prepoved izvoza starega železa in jekla. Ta prepoved je gospodarsko lahko najbolj prizadela ravno Japonsko, ki je po poročanju »... samo v preteklem letu kupila v Zedinjenih državah 2,270,000 ton starega železa.«⁴⁰ Še večjo pozornost je dogodkom v Berlinu posvetil Slovenec, kjer so objavili tudi izjavo japonskega veleposlanika v Nemčiji Saburoja Kurusuja: »Čutim potrebo poudariti upanje, da bo ta pakt v rokah borcev za pravico naših treh držav na Japonskem, v Nemčiji in Italiji meč v rokah častnega borca in da bo tako pripomogel k obnovitvi miru na svetu.«⁴¹ Ta Kurusujeva prispodoba pripisuje Trojnemu paktu vlogo obrambnega mehanizma in se ameriški diplomaciji zagotovo ni zdela najbolj posrečena. V njenem imenu je Cordell Hull

³⁵ »Os Rim, Berlin, Tokio«, Slovenec, 26. 9. 1940, 1.

³⁶ Prav tam.

³⁷ »Grof Ciano na potu v Berlin«, Jutro, 27. 9. 1940, 1.

³⁸ »Indokina in Dakar«, Jutro, 27. 9. 1940, 1.

³⁹ »Vojaška zveza totalitarnih velesil«, Jutro, 28. 9. 1940, 1.

⁴⁰ »Naraščajoča napetost med USA in Japonsko«, Jutro, 28. 9. 1940, 2.

⁴¹ »Trozveza Berlin-Rim-Tokio«, Slovenec, 28. 9. 1940, 2.

podal uradno izjavo, zaključujoč z besedami: *»Ameriška vlada je dobro vedela, da so takšen sporazum pripravljali in politika Združenih Držav je zadnje čase to dejstvo vzela popolnoma v račun, ko je storila ukrepe, ki so znani.«*⁴² Te ukrepe, med katerimi je glavni prekinitev izvoza starega železa, so pri Slovencu označili za naperjene naravnost proti Japonski, pa tudi Sovjetski zvezi, prav tako pa so zapisali, da *» ... je Amerika končnoveljavno prelomila svoje dosedaj navidezno še vedno nevtrarno zadržanje.«*⁴³ Roosevelt naj bi bil v preteklosti, ko je prepovedal izvoz letalskega goriva, še vedno prešibak za ostrejške ukrepe, saj je takrat prepovedal tudi izvoz v Veliko Britanijo, medtem ko je bil sedaj v svojih potezah proti Japonski manj prikrit.⁴⁴ Rooseveltova omahljivost ob vprašanju ameriške pridružitve vojni na strani napadenih zaveznikov, predvsem pa tradicionalne zaveznice Velike Britanije, je bila torej slovenskim bralcem dobro poznana. Ameriškega predsednika je povsod zasledovala vplivna senca njegovih izolacionističnih nasprotnikov, pa tudi strah, da kongres in ameriško ljudstvo vojne napovedi ne bi sprejela z odobravanjem. V tem primeru pa je Roosevelt gradil svojo potezo na uspešnem poslovanju z Britanci. Slednjim je namreč izročil petdeset bojnih ladij v zameno za pravico do gradnje vojaških oporišč v nekaterih njihovih kolonijah. Njegov ukrep je po raziskavah sodeč podprla tudi večina ameriških volilcev; gospodarski embargo, ki je sledil paktu, pa morda zato ni mogel pretirano vplivati na bližajoče se volitve.⁴⁵

Članka o zvezi sil osi je v obeh časopisih spremljal komentar. V Jutru so ga naslovili s *»Politika svetovnih razdalj«*, izpostavili pa povečevanje interesnih sfer svetovnih velesil. Z japonsko pridružitvijo Trojnemu paktu se je konflikt namreč počasi širil izven Evrope, za ZDA pa je veljalo, da se *» ... vedno bolj oddaljujejo od svoje nevtrarnosti in približujejo stališču "nevojskovanja", kar jih bolj in bolj pomika proti nevarnemu pasu vojne.«*⁴⁶ Bolj čustven je bil komentar v Slovencu z naslovom *»Usodna razširitev vojne«*. Slednji za ZDA pravi, da bi se morale zaradi japonskega podpisa zdaj vključiti v vojno na strani Velike Britanije. Takšen razvoj vojne, ki so jo do Trojnega pakta v nekaterih krogih pojmovali bolj kot boj Nemčije in Velike Britanije, namreč poraja vprašanje, *» ... kdo bo izvajal pretežni vpliv na oblikovanje bodočega sveta ...«*⁴⁷ Še pomembnejše pa je vprašanje Balkana, kjer Slovenec vidi predvsem britanska prizadevanja za začetek konflikta ter interes sil osi za mir v tem prostoru, vprašljivi pa so tudi načrti Sovjetske zveze. V vsakem primeru se vojna zdi zelo

⁴² *»Stališče Amerike«*, Slovenec, 28. 9. 1940, 2.

⁴³ Prav tam.

⁴⁴ Prav tam.

⁴⁵ *Druga svetovna vojna 1*, 281

⁴⁶ *»Politika svetovnih razdalj«*, Jutro, 28. 9. 1940, 1.

⁴⁷ *»Usodna razširitev vojne«*, Slovenec, 28. 9. 1940, 1.

blizu in komentar je zaključen z besedami: »Preveč razveseljive pa perspektive bodočnosti gotovo niso.«⁴⁸

V času pred okupacijo oba časnika zvesto povzemata tuje agencije z obeh strani, od ameriških Associated Press, Columbia Broadcasting System (CBS) in britanske agencije Reuter, do nemške Deutsches Nachrichten Büro (DNB) ter uradne japonske tiskovne agencije Domei Tsushin. Vojno poročanje in komentarji boje prikazujejo kakor oddaljeno domeno velikih sil. Z začetkom vojne v Jugoslaviji in italijansko okupacijo Ljubljane se ta položaj popolnoma spremeni, z njim pa tudi poročanje obeh časnikov o tujih bojiščih.

5 Pearl Harbor in Japonski vstop v vojno

Italijanska vojska je 11. aprila 1941 vkorakala v Ljubljano, ki je z okupacijo postala administrativno središče t.i. Ljubljanske pokrajine. V njej je bil režim milejši od tistega v z nemške strani okupiranih območjih Slovenije, oz. Dravske banovine,⁴⁹ kjer je bilo mnogo prebivalcev slovenskega rodu deportiranih, ukinjena so bila številna društva in organizacije, tisk pa prepovedan.⁵⁰ V Ljubljani je tako navkljub hitrim poskusom fašizacije prebivalstva okupacijska oblast dovolila tako delovanje kulturnih ustanov in nepolitičnih organizacij kot tudi izhajanje dvojezičnega tiska.⁵¹ Tako sta časnika Slovenec in Jutro še naprej izhajala, pogoje delovanja pa izpolnjevala z nekaj članki v italijanščini, predvsem pa z veliko mero pro-italijanske in propagandne vsebine sil osi. Predvsem v Slovencu povzemanje tujih tiskovnih agencij popolnoma nadomesti zanašanje na italijansko Agenzia Stefani, glede dogajanja na območju Tihega oceana pa oba časnika pišeta predvsem o težavah predsednika Roosevelta pri pogajanjih z Japonci. Dne 19. oktobra Slovenec poroča o sestavi nove japonske vlade pod vodstvom bivšega vojnega ministra in generala Hidekija Todže, objavljen pa je tudi program nove vlade, ki se zavzema za še večjo mobilizacijo in hiter zaključek vojne na Kitajskem.⁵² Obenem je možnost vojne med ZDA in Japonsko vse manj neverjetna, na kar kaže tudi članek z naslovom »Japonska vojna moč«, kjer Slovenec poroča, da se zaradi vojne na Kitajskem podatki o moči japonske vojske ne objavljajo. So pa pri časniku objavili nekaj podatkov o oborožitvi japonske vojne mornarice, ki naj bi bila po moči tretja na svetu, za

⁴⁸ Prav tam.

⁴⁹ Nečak, Repe, *Oris*, 139.

⁵⁰ Prav tam, 137.

⁵¹ Prav tam, 139.

⁵² »Nova japonska vlada sestavljena«, Slovenec, 19. 10. 1941, 1.

Veliko Britanijo in ZDA.⁵³ Priprave na vojno so bile v polnem teku na obeh straneh, kot pa je pisalo v Jutru, so bila neuspešna pogajanja v prvi vrsti zasluga grobega ameriškega pritiska na Japonsko.⁵⁴ Ta je namreč do zadnjega zavračala pozive k umiku iz Kitajske in izstopu iz Trojnega pakta, ki so prihajali iz Washingtona. Todžo naj bi ob svojem imenovanju za premierja dobil ukaze cesarja, naj na vsak način poskuša preprečiti vojno z Združenimi državami, toda ameriške zahteve za doseg popolnega miru na Pacifiku so padle na gluha ušesa. Japonci so namreč želeli poleg Hainana obdržati še severni del Kitajske in Mongolijo za naslednjih 25 let.⁵⁵ Pred odstopom Funimaroja Konoeja, prejšnjega predsednika vlade, je bil mir z Američani še mogoč. Tako kot cesar Hirohito, je bil tedaj tudi Konoe podpornik ohranitve miru,⁵⁶ toda po japonski invaziji v južni Indokini julija 1941 so Američani razglasili za Japonsko usoden embargo, in sicer na nafto. Japonska vlada in vojska sta bili prepričani, da bodo Američani strožje ukrepe uvedli zgolj v primeru napada na Nizozemsko vzhodno Indijo, ne pa tudi v primeru operacij v Indokini.⁵⁷ Če je bilo pod Konoejem še nekaj upanja za miren zaključek pogajanj, pa je bil pod generalom Todžojem mir že na začetku pogajanj obsojen na propad. Od v Slovincu naštetih bojnih ladij jih je med 10. in 18. novembrom izplulo enaintrideset, poleg njih pa tudi tri podmornice, 2. decembra 1941 pa je po telegrafu prispel zloglasni ukaz admirala Isorokuja Jamamote: »Povzpni se na goro Niitaka.«⁵⁸ V začetku decembra so se sodeč po poročanju iz Ljubljane trenja med Američani in Japonci stopnjevala. Članek v Jutru 3. decembra z naslovom »Ameriško hujskanje na vojno proti Japonski« je nadvse pomenljiv; pod vprašaj postavlja predvsem pravilnost odnosa ameriških medijev do situacije na Daljnem vzhodu, saj naj bi proti Japonski bili »živčno vojno«. Prav tako naj bi ameriška vojska ukinila dopuste za vojake na Filipinih, Britanci pa povečali svojo prisotnost v Burmi.⁵⁹ Japonska vlada je v Jutru prikazana kot nekoliko bolj preudarna med pogajanj v Washingtonu. Japonski veleposlanik Kichisaburo Nomura »... je dodal, da se Japonska, ako je le mogoče, želi izogniti vojni in da ni razlogov, zaradi katerih bi nasprotja ne mogla rešiti diplomacija.«⁶⁰ Ti razlogi so v resnici ostali skriti, saj je v tem času japonska vojna flota zapuščala 43. vzporednik in plula proti jugovzhodu, bližajoč se havajskemu otočju s severa.⁶¹

⁵³ »Japonska vojna moč«, Slovenec, 18. 10. 1941, 1.

⁵⁴ »Ura japonske odločitve«, Jutro, 18. 10. 1941, 1.

⁵⁵ *Druga svetovna vojna* 1, 286

⁵⁶ *Druga svetovna vojna* 1, 286.

⁵⁷ *Japanese-German relations, 1895-1945*, ur. Christian W. Spang in Rof-Harald Wippich, Abingdon: Routledge, 2006, 196.

⁵⁸ *Druga svetovna vojna* 1, 288-289.

⁵⁹ »Ameriško hujskanje na vojno proti Japonski«, Jutro, 3.12.1941, 1.

⁶⁰ »Pred odločitvijo Japonske«, Jutro, 4.12.1941, 2.

⁶¹ *Druga svetovna vojna* 1, 289.

Velik del krivde za nastalo situacijo pa bi si po poročanju Jutra moral naložiti Roosevelt, tragični ujetnik zgodovine in grobar demokracije: »Roosevelt, ki bi s svojim nastopom hotel rešiti stari red, ga je s svojo lastno osebo dejansko uničil. Bodoči zgodovinarji bodo morali ugotoviti, da se je zgodovina poslužila Roosevelta zato, da bi z njim odstranila premagane oblike in likvidirala demokracijo v dveh poslednjih demokratskih velesilah.«⁶² Združene države Amerike so v Jutru zastopnice imperializma, ki si iz Evrope izdeluje služabnika, vendar pa mu le-tega hkrati ne bo težko prepustiti boljševizmu. Tako kot Evropa (sile osi), je tarča tudi Japonska. »Tudi Daljni Vzhod je namreč našel svoj življenjski prostor in ga bo znal braniti.«⁶³ Do ameriške politike zaostrena poročila so povzeta predvsem iz nemških časnikov, medtem ko poročila, ki jih Slovincu posreduje Agenzia Stefani, bolj poudarjajo japonsko pripravljenost na obrambo domovine: »Odkar je general Toyo⁶⁴ prevzel oblast, ni odnehal niti en dan, da ne bi poskrbel za čim boljšo japonsko vojno pripravo. Ob uri svoje usodne odločitve bo Japonska presenetila ves svet s presenetljivimi dokazi, katerih je sodobna moderna zgodovina tako bogata.«⁶⁵ Ura usodne odločitve se je nato zgodila 7. decembra zjutraj, ko so Japonci napadli stalno oporišče ameriškega vojnega ladjevja na Tihem oceanu, Pearl Harbor. Hkrati se je cesarska vojska znašla še v vojni z Veliko Britanijo, Avstralijo, Kanado in Nizozemsko Indijo.⁶⁶ Japonski napad je bil hiter in silovit, v Pearl Harborju na Havajih so Japonci potopili in hudo poškodovali deset ameriških bojnih ladij, uničili in poškodovali 347 letal in svojim novim sovražnikom zadali več kot 2000 smrtnih žrtev.⁶⁷ Novica o napadu se je na naslovnica Jutra in Slovenca znašla 10. decembra skupaj z obsežnim poročilom o japonskih akcijah zadnjih nekaj dni. Hkrati z letalskim napadom na Havaje so Japonci namreč napadli Filipine, Hongkong, otok Guam, Tajsko in Malajski polotok,⁶⁸ največ pozornosti pa so v Slovincu namenili napadom na ameriška ozemlja in Rooseveltovi vojni napovedi. Pri tem so, povzeto po Agenzia Stefani, napačno poročali, da je cesarski mornarici uspelo potopiti še ameriško letalonosilko nedaleč od Havajev, pa tudi, da je deset ameriških senatorjev glasovalo proti vojni z Japonsko,⁶⁹ medtem ko je bilo realno razmerje glasovanja 82:0.⁷⁰ Jutro se je v svojem poročanju oprlo tudi na nemške vire, naslovu »Vojna na Pacifiku v polnem razmahu« pa je sledil povzetek japonske vladne izjave o

⁶² »Rooseveltove zablude v nemški luči«, Jutro, 5.12.1941, 2.

⁶³ Prav tam.

⁶⁴ op. Hideki Todžo

⁶⁵ »Japonska pred najhujšim bojem v svoji zgodovini«, Slovenec, 2.12.1941, 1.

⁶⁶ »Vojna zajela tudi Pacifik«, Slovenec, 10.12.1941, 1.

⁶⁷ *Druga svetovna vojna* 1, 304.

⁶⁸ Prav tam, 341.

⁶⁹ »Vojna zajela tudi Pacifik«, Slovenec, 10.12.1941, 1.

⁷⁰ *Druga svetovna vojna* 1, 307.

propadlih pogajanjih med ZDA in Japonsko, v kateri so japonska dejanja prikazana kot povsem upravičena. Če je v Jutru leta 1940 Japonska izkoristila francosko šibkost za prodor v Indokino, je bila leto pozneje taista velesila več kot pripravljena zapustiti regijo, če bi se ZDA držale sporazuma sklenjenega 20. novembra, po katerem naj se ne bi vmešavale v japonsko vojno s Kuomintangom. Toda, kot poroča Jutro, sta ZDA in Velika Britanija še naprej podpirali Čangkajška, hkrati pa Japonsko obtoževali ogrožanja njunih teritorijev. *»V svoji nespremenljivi politiki je japonska vlada podvzela vse, da bi stabilizirala položaj v vzhodni Aziji in s tem pripomogla k svetovnemu miru, ki bi vsem narodom dal mesto pod soncem.«*⁷¹ Po drugi strani naj bi bili Američani ob pogovorih v Washingtonu trmasti, kratkomalo nezmožni kompromisa: *»Lahko se reče, da je ameriška vlada stalno skušala razširjati konflikt. Japonska vlada ni mogla odobravati takšnega postopanja, ker bi bilo v temeljnem nasprotju z njenim postopanjem in njeno politiko, po kateri ima vsak narod pravico do svojega položaja v svetu.«*⁷²

Dan zatem so se v Slovencu osredotočili na katastrofo, ki jo je doživela Velika Britanija, ko je Japoncem dan pred tem uspelo potopiti bojno ladjo *Prince of Wales* in križarko *Repulse*, opaženi med bombardiranjem Malajskega polotoka. Ob tem Slovenec navaja tudi dimenzije obeh ladij.⁷³ Do konca leta sta časnika redno objavljala vesti o stanju na Daljnem vzhodu, od japonskega zavzetja Maršalovih otokov, Guama in Wake Islanda, do Britanske predaje Hongkonga. Novice o bojih so povečini povzete po italijanskih in nemških virih ter poudarjajo predvsem silovito japonsko napredovanje in klavrne poskuse anglo-ameriških sil, da bi uspele ubraniti svoje teritorije. Kot je razvidno iz poročanja o bojih na Malajskem polotoku, je japonska propaganda pogosto izpostavljala škodljivost britanskega (pa tudi ameriškega) kolonializma na območjih Tihega oceana:

»Na Malaji prodirajo japonske čete kljub težkim terenskim oviram in hudim borbam nezadržno dalje. Zaradi džungel in drugih terenskih ovir so obkoljevalne ali bočne operacije nemogoče. Japonci napadajo frontalno, a vztrajno in uspešno. V glavnem se bore z indijskimi četami, ki jih Angleži mečejo v borbo v prvih črtah. Šele za njimi so razvrščeni angleški oddelki. Kjer Angleži uvidijo, da je sleherni odpor brezuspešen, se umaknejo. Za seboj

⁷¹ »Vojna na Pacifiku v polnem razmahu«, Jutro, 10.12.1941, 1.

⁷² Prav tam.

⁷³ »Angleški bojni ladji "Prince of Wales" in "Repulse" potopljeni«, Slovenec, 11.12.1941, 1.

podirajo vse mostove in rušijo vse poti. Čestokrat indijske čete zaradi tega izgube stik z zaledjem.«⁷⁴

»Prispele so podrobnosti o tem, kako so se indijske čete, ki so bile poslone na sever Malajskega polotoka, Angležem uprle. Takoj po izbruhu sovražnosti proti Japonski so se indijske čete uprle in izvedelo se je, da so Indijci ubili 12 angleških častnikov.«⁷⁵

Japonci so do konca leta hitro zmagovali na vseh koncih Tihega oceana, o njihovih zmagah in podvigih pa sta Slovenec in Jutro natančno poročala. Članki so v celoti povzeti iz tujih virov, pri Slovencu je kot posrednik novic stalno navedena Agenzia Stefani, Jutro pa se pri navajanju osredotoča na primarne vire poročanja in tako poimensko navaja tako različne nemške in švedske časnike kot tudi uradno japonsko agencijo Domei. Predvsem pri slednji je propagandno sporočilo povsem jasno; Japonska se bori proti ameriškim, britanskim in nizozemskim imperialistom ter za mir in svobodo vseh azijskih narodov. Uradna razlaga japonske razširitve v celinsko Azijo, predvsem na ozemlja v lasti zahodnih držav, je starejša od vojne. Izhaja namreč iz leta 1938, ko je tedanji premier Konoe kot razlog za japonsko vztrajanje v vojni za Kitajsko razglasil »Novi azijski red«, japonsko obliko rekonkviste v imenu vseh Azijcev.⁷⁶ Primer, kako naj bi v praksi izgledala družba v Novem azijskem redu je prikazan v Slovencu na silvestrovo, teden dni po zavzetju Hongkonga. Iz tega še pred kratkim britanskega teritorija je namreč prišla novica o učinkoviti japonski obnovi mesta in miru ter spravi, ki sedaj vladata med civilnim prebivalstvom in okupatorjem.

»Agencija Domei je izvedela iz Hongkonga, da se v mesto vrača redno življenje in da so vse ulice že počiščene in popravljene. Na ulicah je zopet polno Evropejcev, Kitajcev in Indijcev in trgovina se je obnovila. Japonci so hitro odstranili sledove bojev. Po raznih ulicah so sicer razmeščene japonske straže, mnogo japonskih vojakov pa je sprejelo dopust in se v avtobusih vozijo po Hongkongu. Indijci v Hongkongu se že bratijo z japonskimi vojaki. Množica s spoštovanjem pozdravlja tiste japonske vojake, ki prenašajo zabojčke, v katerih je pepel njihovih tovarišev, ki so padli v boju in te zabojčke sedaj japonski vojaki pošiljajo svojcem na Japonsko.«⁷⁷

Podoben povzetek te novice je objavilo tudi Jutro, kjer pa je sporočilo zasedbe mesta kot konca britanske tiranije bolj razvidno:

⁷⁴ »Ofenzivnost Japonske na vsej črti«, Jutro, 24.12.1941, 1.

⁷⁵ »Velika japonska ofenziva na Filipinih«, Slovenec, 30.12.1941, 1.

⁷⁶ Large, Stephen S., *Emperor Hirohito and Showa Japan. A political biography*, London: Routledge, 1992, 77.

⁷⁷ »Umik Ameriške vojske na Filipinih«, Slovenec, 31.12.1941, 1.

»Počasi se pričenjajo razvijati tudi stiki med hongkonškim prebivalstvom in japonsko vojsko, jasno pa je, da je ostalo v Hongkongu še vedno nekaj Evropecev zakrknjenih v svoje minule fantazije o velikem in slavnem britanskem imperiju, ki se še vedno ne morejo vživeti v realnost sedanjosti ...«⁷⁸

6 Ameriško bombardiranje Tokia in bitka pri Midwayu

Z letom 1942 se poročilom s Tihega oceana vse bolj redno pridružujejo elementi propagande, četudi uspehov Japoncev v bojih z zavezniškimi silami z novim letom še ni bilo konec. Februarja so po dva meseca trajajoči akciji zavzeli Singapur, ki je bil v britanskih očeh do tedaj neosvoljiva trdnjava,⁷⁹ in kot je bilo objavljeno v Slovincu, je bila obramba tega otoka tako ključna, da se je z njegovim padcem za anglo-ameriške sile izgubilo vsakršno upanje.⁸⁰ Tudi po Jutru sodeč Japoncem in njihovim zaveznikom ni več manjkalo prepričanja o dokončni zmagi: *»Japonska je danes lahko v polni meri prepričana, da bo med tistimi državami, ki bodo dobile sedanjo vojno, lahko pa se ponosno tudi pohvali, da je Veliki Britaniji zadala v Aziji smrtne udarce, kakršnih ni dobila niti v Evropi.«⁸¹*

Res je šlo v bitki za Singapur za navidez odločilno zmago nad britanskimi enotami, ki so tako doživele največji poraz v vojaški zgodovini Velike Britanije.⁸² To stanje odsevajo tudi februarske številke slovenskega časopisja v Ljubljani. Poleg japonskega zmagoslavja je bilo mnogo pozornosti namenjene predvsem iskanju razlogov za tako hud poraz zaveznikov, podnaslovi člankov kot so *»Nesposobnost angleške vojne mornarice«⁸³* in *»Nesposobnost angleškega in ameriškega poveljništva«⁸⁴* pa so bili sami zase dovolj pomenljivi. Manj kritičen je bil odnos obeh časnikov do Japonske, še posebej v času neposredno po ameriškem bombardiranju Tokia 18. aprila 1942. V pripravah na napad so Američani za izvedbo akcije izbrali bombnike B-25, ki jim je bilo potrebno dodati tri rezervoarje z gorivom; vzleteli naj bi z letalonosilk, saj bi le tako lahko dosegli japonsko obalo; lokacijo za pristanek po napadu pa so s Čangkajškovo pomočjo našli na Kitajskem.⁸⁵ Napad je bil uspešno izveden, poleg Tokia pa so ameriški bombniki bombardirali še Kobe, Nagojo in Jokohamo. Hude vremenske

⁷⁸ »Nezmanjšana japonska ofenzivnost«, Jutro, 31.12.1941, 1.

⁷⁹ *Druga svetovna vojna* 1, 357.

⁸⁰ »Japonci so vkorakali v mesto Singapur«, Slovenec, 13.2.1942, 1.

⁸¹ »Poslednje čiščenje v Singapuru«, Jutro, 14.2.1942, 1.

⁸² *Druga svetovna vojna* 1, 360

⁸³ »Nesposobnost angleške vojne mornarice«, Slovenec, 18.2.1942, 1.

⁸⁴ »Nesposobnost angleškega in ameriškega poveljništva«, Jutro, 24.2.1942, 1.

⁸⁵ *Druga svetovna vojna, Druga knjiga*, ur. Jože Vilfan, Ljubljana: Mladinska knjiga, 1981, 8-9.

razmere ob kitajski obali so kljub uspešnemu pobegu japonski protiletalski obrambi pripomogle k uničenju vseh šestnajstih letal, a misijo je vseeno preživel 71 od 80 članov posadk.⁸⁶

Bombardiranje Tokia je bilo v primerjavi s kasnejšimi letalskimi akcijami izredno majhen podvig, toda za Američane v obdobju stalnih porazov izjemno pomembno. V Ljubljanski pokrajini so bili o akciji obveščeni nekaj dni kasneje, ko je bralce Jutra pozdravila naslovnica »Prvi letalski napad na Tokio odbit.« Članek je poročal, da je Japoncem uspelo sestreliti 9 letal, napad sam pa po njihovih besedah tudi v svojih ciljih ni bil uspešen: *»Sovražna letala so na Tokio vrgla večje število bomb, ki pa nikjer niso pogodile kakih vojaških objektov ali vojaško važnih naprav. Močan ogenj japonskega protiletalskega topništva je končno sovražni letalski napad zavrnil.«*⁸⁷ Trditev o sestrelitvi 9 letal se je ponovila tudi nekaj dni pozneje,⁸⁸ vzajemno z novicami o neomajani volji Japoncev navkljub tako nepričakovanemu in uničujočemu dogodku: *»Prebivalstvo prestolnice je pokazalo veliko disciplino in popolno hladnokrvnost.«*⁸⁹ in *»Ameriški letalski napad na Tokio ni povzročil žrtev med prebivalstvom, temveč je v prebivalstvu samo ojačil sklep, da se bo borilo, dokler ne bodo do kraja doseženi cilji, zaradi katerih je Japonska stopila v vojno ob boku držav Osi.«*⁹⁰

Tudi poročanje o bombardiranju v ameriških časnikih Slovencu in njegovim italijanskim virom ni ušlo, pri tem jih je najbolj zmotila novica, da številna ameriška podjetja pošiljajo članom misije darila in se ob tem tudi reklamirajo. Nanjo Slovenec odgovarja s kritiko ameriške potrošniške kulture: *»Velika in žalostna stvar, kakor je vojna, je v rokah Amerikancev postala burka, s katero služijo denar ali pa delajo trgovsko reklamo. Na dan poraza Združenih držav bomo slišali, da je ta in ta general izgubil bitko, ker ni uporabljal take in take grenčice...«*⁹¹ Temu, po dolgem času prvemu protiudarcu zaveznikov se ni namenjalo pretirane pozornosti, vendar je porast protiameriških sestavkov v tem času očitna. Kot pomembnejši dogodek v vojni je sledil spopad v Koralnem morju, kjer je Američanom uspelo preprečiti japonski desant na Port Moresby na Novi Gvineji.⁹² Če bi ta uspel, bi Japonci dobili proste roke za organizacijo zračnih napadov na avstralsko obalo.⁹³

⁸⁶ *Druga svetovna vojna* 2, 12

⁸⁷ »Prvi letalski napad na Tokio odbit«, Jutro, 19.4.1942, 1.

⁸⁸ »Nadaljnje zasedanje Filipinov«, Slovenec, 22.4.1942, 1.

⁸⁹ »Novi japonski uspehi«, Slovenec, 19.4.1942, 1.

⁹⁰ »Letalska vojna med Japonsko in Ameriko«, Slovenec, 21.4.1942, 1.

⁹¹ »Nadaljnje zasedanje Filipinov«, Slovenec, 22.4.1942, 1.

⁹² *Druga svetovna vojna* 2, 20

⁹³ Prav tam, 19.

Bitka za Midway 3. in 4. junija leta 1942 pomeni začetek konca japonske prevlade na Tihem oceanu, saj so japonske sile v boju za to strateško točko sredi Pacifika izgubile kar štiri letalonosilke, pa tudi 322 letal in 3500 mož.⁹⁴ Te izgube so bile dovolj katastrofalne, da so za Američane pomenile konec obdobja nenehne obrambe pred japonskimi pomorskimi ofenzivami, za Japonce pa na dolgi rok izgubo nadzora nad Pacifikom. Kako hud poraz so doživeli pri Midwayu, nakazuje tudi japonsko poročanje o spopadu in posledično novice v slovenskem tisku. V tem času so časniki o bojih na Tihem oceanu redno in obširno poročali, vendar pa tako Slovenec kot tudi Jutro več pozornosti namenita spopadam med Kuomintangom in armado na Kitajskem, medtem ko se novica o bitki za Midway pojavi zgolj kot izjemno kratek povzetek izjave ameriškega mornariškega ministrstva, ki sporoča, »...da so japonska letala napadla ameriški otok Midway v skupini Havajev.«⁹⁵ Tudi v Jutru je bilo glede tega mogoče prebrati le še, da »Podrobnosti o napadu s službenega mesta doslej še niso bile objavljene.«⁹⁶

Toda podrobnosti, ki so prihajale na dan kasneje, so bile redke in niso razkrile dosti več. Američani so javno potrdili izgubo svoje letalonosilke, o čemer sta, povzeto po italijanskih časnikih, poročala oba časnika,⁹⁷ vendar je že 11. junija sledila novica, da so Japonci potopili dve ameriški letalonosilki, sami pa izgubili zgolj eno. Potopljena ladja japonske mornarice v članku ni imenovana, ameriški letalonosilki, ki naj bi jih pri Midwayu uničila japonska letala pa sta bili Enterprise in Hornet⁹⁸ (v resnici sta bitko preživel obe, potopljena pa je bila letalonosilka Yorktown).⁹⁹

Da je bil položaj po bitki v resnici resen, kaže izjava nekega japonskega admirala, da »je treba prenesti tudi kake izgube,«¹⁰⁰ pa tudi dejstvo, da bitka pri Midwayu ni nikjer omenjena kot japonska zmaga, temveč se govori samo o uspehu, ki so ga dosegli s potopom ameriških letalonosilk – potopom, ki se ni nikdar zares zgodil. Tudi kasneje so vesti glede spopada skope, dogodki pri Midwayu pa so interpretirani kot nenaden napad Japoncev, ki je Američane popolnoma presenetil in jim prizadejal hude izgube.¹⁰¹ Po besedah tiskovnega predstavnika japonske mornarice, kapitana Heraideja, so ameriška poročila o potopitvi dveh

⁹⁴ *Druga svetovna vojna* 2, 30.

⁹⁵ »Napad na Diego Suarez in Sidney«, Slovenec, 6.6.1942, 1.

⁹⁶ »Letalski napad na otok Midway«, Jutro, 6.6.1942, 1.

⁹⁷ »Vojna v Vzhodni Aziji«, Slovenec, 9.6.1942, .1, »Pomorska bitka pri Midwayskih otokih«, Jutro, 9.6.1942, 1.

⁹⁸ »Novi japonski uspehi na Pacifiku«, Jutro, 11.6.1942, 1.

⁹⁹ *Druga svetovna vojna* 2, 30.

¹⁰⁰ »Novi japonski uspehi na Pacifiku«, Jutro, 11.6.1942, 1.

¹⁰¹ »Japonske podmornice v Južni Afriki«, Slovenec, 12.6.1942, 1.

japonskih letalonosilk in hudih poškodbah še dveh sovražna propaganda.¹⁰² Še bolj pretresljiv je podatek, da je bil o izidu bitke najverjetneje slabo obveščen tudi sam predsednik japonske vlade, Hideki Todžo. Čeprav je zasedal za Hirohitom najvišjo funkcijo v državi, se je Todžo stalno pritoževal nad pomanjkanjem koordinacije med japonskimi silami. Slaba koordinacija na bojišču in pomanjkanje komunikacije sta bila izrazito japonska problema skozi celotno vojno, povzročalo pa ju je hudo rivalstvo med japonsko mornarico in kopensko vojsko. Tako je Todžo po vojni trdil, da o bitki za Midway od svojih sil en mesec ni izvedel ničesar, pozneje pa so mu bili na voljo zgolj skopi podatki.¹⁰³ To zanikanje hude katastrofe za japonsko pomorsko zmogljivost se je pridružilo že dotedaj izkrivljeni interpretaciji stanja ameriške vojske po pol leta bojevanja na Tihem oceanu, kot jo lahko zaznamo v članku z naslovom »Ameriška mornarica po šestih mesecih vojne«. Slednji povzema Deutsche Allgemeine Zeitung in o bitki v Koralnemu morju piše kot o odločilnem porazu ameriške mornarice, zaključujoč: »Po teh zaporednih katastrofah se nemir odgovornih ameriških krogov iz dneva v dan množi.«¹⁰⁴ Zdi se torej, da na tem mestu okupirana Evropa še ne sluti, da je v Tihem oceanu prišlo do hudega preobrata in da so japonskim zmagam dnevi šteti.

7 Boji na Guadalcanalu in italijanska kapitulacija

Po Midwayu so Japonci prešli v obrambno fazo s ciljem zadržati in utrditi oblast nad okupiranimi ozemlji.¹⁰⁵ Na Salomonovem otočju, vmesno točko med Avstralijo in osrednjim delom oceana, so načrtovali izgradnjo letalskega oporišča, s katerim bi lahko prekinili preskrbovalno povezavo med Združenimi državami in Avstralijo.¹⁰⁶ Gradnja letališča je, kot so opazile zavezniške sile, potekala na otoku Guadalcanal, kamor je bila zato usmerjena njihova ofenziva od 7. avgusta 1942 dalje.¹⁰⁷ Japonske sile na kopnem so odreagirale s hitrim umikom v notranjost otoka, v noči z 8. na 9. avgust pa se je na ameriški in avstralski pritisk silovito odzvala tudi japonska mornarica, ki je pri otoku Savo poleg Guadalcanala potopila štiri zavezniške križarke, en rušilec in še ena križarka pa sta bila po napadu poškodovana. Zaradi tega japonskega uspeha, so se bile ameriške transportne ladje prisiljene umakniti iz okolice, in čeprav so Američani za seboj pustili 16.000 ameriških marincev za nadzorovanje

¹⁰² »Japonska strategija«, Jutro, 12.6.1942, 2.

¹⁰³ Large, *Emperor Hirohito and Showa Japan*, 117.

¹⁰⁴ »Ameriška mornarica po šestih mesecih vojne«, Slovenec, 7.6.1942, 1.

¹⁰⁵ *Druga svetovna vojna* 2, 33

¹⁰⁶ Nečak, Repe, *Oris*, 124.

¹⁰⁷ *Druga svetovna vojna* 2, 34

japonskega letališča, so ti od preostale vojske ostali izolirani vse do prihoda prvih letal 20. avgusta.¹⁰⁸ To je bil najhujši poraz ameriške mornarice v njeni zgodovini. Umrlo je 1077 mornarjev, ranjenih jih je bilo 709, medtem ko je bilo pri Japoncih smrtnih žrtev manj kot 100.¹⁰⁹ Kot lahko vidimo po poročanju Jutra in Slovenca, so ta trenutek tudi Japonci doživeli kot veliko in odločilno zmago, največ zmede pa je nastalo glede tega, koliko ameriških in avstralskih ladij so pravzaprav uničili. Tako prve vesti govore o potopu ali hudih poškodbah 28 zavezniških ladij, med njimi ene bojne ladje, desetih križark, šestih rušilcev in enajstih prevoznih ladij.¹¹⁰ Naslednji dan Slovenec poroča, da je sovražnik izgubil sedem križark, od tega štiri sodobne,¹¹¹ medtem ko Jutro povzema nemške časnike, ki so pisali o izjavi ameriškega admirala Kinga. Ta je potrdil izgubo treh križark.¹¹² Ob vseh teh poročilih ni Guadalcanal niti enkrat omenjen, prav tako nobeden izmed časnikov ne namenja pretirane pozornosti izkrcanju ameriških marincev. Razlaga za ameriške napade na Salomonovem otočju je, da jim je spodletel poskus izkrcanja na otoku Tulagi, saj so bili japonski branilci uspešni tako v uničenju transportnih ladij kot tudi pehotnih oddelkov, ki jim je po čudežu uspelo stopiti na kopno.¹¹³ Tulagi so Američani sicer napadli pred poldnevom 7. avgusta in ga navkljub hudemu japonskemu odporu do naslednjega dne zasedli. Izolirane ameriške marince na otoku so japonske enote napadle 21. avgusta in doživele hud poraz, toda poročila o tem dogodku niso nikdar dosegla slovenskega tiska. Prva nova poročila o bitkah na Salomonovem otočju se pojavijo šele z bitko 24. avgusta, ko sta se spopadli obe mornarici in katere šibka zmaga Američanov je postala povod za japonsko izkrcanje na Guadalcanalu nekaj dni pozneje.¹¹⁴ Na tem mestu je tudi prvič omenjen Guadalcanal.¹¹⁵ Sredi septembra so Japonci letališče napadli po kopnem, vendar so v bitki izgubili 600 vojakov, zmagoviti Američani pa le okoli 40. Več uspeha so imeli Japonci na morju, kjer so podmornice med drugim 15. septembra potopile ameriško letalonosilko Wasp.¹¹⁶ O bojih na otoku v Slovincu in Jutru ni veliko podatkov in tudi sicer novice o Tihem oceanu zamujajo, medtem ko na naslovnicaх dominirata dve veliki bitki na drugi strani sveta, boji za Tobruk in bitka za Stalingrad. Tako

¹⁰⁸ *Druga svetovna vojna* 2, 37

¹⁰⁹ Stille, Mark in Gerrard, Howard, *Naval Battles for Guadalcanal 1942, Clash for supremacy in the Pacific*, Oxford: Osprey Publishing, 2013, 43-44.

¹¹⁰ »Zmagovita bitka pri Salomonskih otokih«, Slovenec, 11.8.1942, 1, »Ameriški poraz pri Salomonskem otočju«, Jutro, 11.8.1942, 1.

¹¹¹ »Pomen japonske zmage pri Salomonskih otokih«, Slovenec, 12.8.1942, 1.

¹¹² »Hud udarec ameriški in angleški vojni mornarici«, Jutro, 12.8.1942, 1.

¹¹³ »Bitka pri Salomonskih otokih«, Jutro, 13.8.1942, 2.

¹¹⁴ *Druga svetovna vojna* 2, 35.

¹¹⁵ »Ameriški porazi pri Salomonskem otočju«, Jutro 28.10.1942, 2.

¹¹⁶ *Druga svetovna vojna* 2, 38

so novico o potopljeni letalonosilki v Ljubljani izvedeli šele 28. oktobra.¹¹⁷ Američani so v tem času uspeli zadržati letališče na otoku, konec oktobra so na Guadalcanal poslali dodatne okrepitve, sredi novembra pa ladjevje pod vodstvom admirala Thomasa Kinkaida,¹¹⁸ ki se je moralo takoj spopasti s sovražnikom. Tako je 12. in 13. novembra potekala prva pomorska bitka za Guadalcanal, v kateri je bila japonska stran uspešnejša, saj jim je uspelo potopiti dve ameriški križarki in štiri rušilce, četudi so sami izgubili prvo bojno ladjo v vojni, Hiei.¹¹⁹ Vendar pa Japoncem ni uspelo uresničiti cilja, tj. bombardiranja otoka in letališča na njem.¹²⁰ Odločilna bitka za Guadalcanal je potekala v noči med 14. in 15. novembrom, v njej pa so Japonci izgubili bojno ladjo Kirishimo, ki jo je z obstreljevanjem potopila ameriška bojna ladja Washington.¹²¹

To je bil zadnji poskus Japoncev, da bi zavzeli Guadalcanal oz. uničili letališče, ki so ga sami zgradili. O obeh bitkah poročata tudi Slovenec in Jutro, vendar pa sta v svojem poročanju oz. povzemanju tujih agencij trdno prepričana v japonsko zmago. Po poročanju Domei glede prve bitke, naj bi Japonci potopili šest ameriških križark (v bitki je bilo udeleženih pet križark)¹²² in en rušilec, poškodovali pa še dve križarki in tri rušilce.¹²³ Nič bolj točna niso poročila po drugi bitki, saj so Japonci oz. njihovi časniki in tiskovne agencije bitko pri Guadalcanalu razglasili za zmago: *»Zastopnik japonske mornarice in poveljnik Hamada je danes izjavil, da je izid velike bitke na južnem Pacifiku spričo ogromnih izgub Zedinjenih držav in najnovejše japonske zmage pri Guadalcanaru, ki predstavlja poslednje oporišče Zedinjenih držav v južnem Pacifiku, povsem jasen. Američani bodo lahko tudi v bodoče nadaljevali svoje napade z edinim uspehom, da jih bo japonsko brodovje popolnoma uničilo.«*¹²⁴

Da je šlo v resnici za japonsko zmago in zakaj natančno ameriški časniki trdijo drugače, pojasnjuje tudi Slovenec: *»Ker je ameriška javnost z nestrpnostjo pričakovala poročila o tej bitki, je severnoameriško mornariško ministrstvo včeraj popoldne izdalo uradno poročilo, v katerem je kratkomalo spremenilo japonsko zmago v severnoameriško zmago.«*¹²⁵ Ne Japonska ne njeni zavezniki niso bili pripravljeni priznati, da je šlo za odločilen poraz v

¹¹⁷ »Ameriška letalonosilka potopljena«, Slovenec, 28.10.1942, 1.

¹¹⁸ *Druga svetovna vojna* 2, 42-43.

¹¹⁹ Stille, Gerrard, *Naval Battles for Guadalcanal* 1942, 64.

¹²⁰ *Druga svetovna vojna* 2, 44.

¹²¹ Prav tam, 45.

¹²² Stille, Gerrard, *Naval Battles for Guadalcanal* 1942, 64.

¹²³ »Nov ameriški poraz pri Salomonskih otokih«, Slovenec, 15.11.1942, 1, »Šest ameriških križark in en rušilec potopljenih pri Salomonih«, Jutro, 15.11.1942, 1.

¹²⁴ »Tudi Tihi ocean je grob za anglosaško ladjevje«, Jutro, 17.11.1942, 2.

¹²⁵ »Delno priznanje ameriških izgub v Tihem morju«, Slovenec, 18.11.1942, 1.

južnem delu Tihega oceana, poraz, ki je japonska prizadevanja za resno ogrožanje Avstralije ohromil, dokončno pa so se sanje razblinile januarja s porazom na Novi Gvineji.¹²⁶ Isti dan, ko je Slovenec objavil članek o ameriškem ponarejanju zmage, je v Jutru objavljeni članek z naslovom »Na vsem pacifiškem prostoru je iniciativa čvrsto v japonskih rokah« poskušal bralce prepričati v izjemno točnost japonskih poročil. Če namreč zavezniški štabi podrobnosti bojov objavljajo povsem lahkomišelnost, pa Japonci pri ugotovitvah o številu in tipu potopljenih nasprotnikovih ladij zaznamuje izjemna natančnost, čeprav poročila sama ne morejo biti vedno povsem točna, saj je včasih težko oceniti za katero ladjo gre, če jo npr. ob potapljanju obdajajo plameni.¹²⁷ Zadnji žebelj v krsto ameriške mornarice naposled zabije Slovenec 20. novembra. V članku z naslovom »Pomen zmage pri Salomonskih otokih« napovedujejo dokončni poraz »anglosaške« mornarice, v njem pa je tudi jasno opisan potek dogodkov na Salomonovem otočju z japonske perspektive. Japonsko stališče je, da je bila tudi novembra ameriška mornarica hudo poražena, bitka pa se bo zaradi strateškega pomena tega predela oceana zagotovo nadaljevala.¹²⁸ Četudi so Japonci iz zadnjih bojov zagotovo izšli z manj izgubami in so Američanom v bojih od začetka avgusta skupno potopili 25 večjih plovil, sami pa izgubili zgolj 18,¹²⁹ v boju za otočje niso mogli vztrajati. Ob začetku leta so naposled utrpeli še poraz na Novi Gvineji, o katerem pa v Ljubljani niso poročali, saj so bili po zgledu časnikov iz Italije bolj osredotočeni na japonske boje na Kitajskem.¹³⁰ Tam so Japonci poskušali doseči dokončno zmago, saj bi jim ta omogočila premestitev dela vojske na Tihi ocean, kjer so Američani prevzeli pobudo.¹³¹

V drugi polovici leta 1943 so poročila o tihomorskem bojišču večinoma osredotočena na boje na Novi Gvineji in bitke za Novo Georgio, otok v okviru Salomonovega otočja. Tudi tu se obširnost in vsebina člankov kronološko ujemata z rezultati posameznih bitk, od natančnega poročanja julija 1943, do omejenosti podatkov proti koncu avgusta in septembra, ko so zavezniki dosegli večje uspehe. Konec junija 1943 so ameriške in avstralske čete združeno napadle serijo otokov v Salomonovem otočju in na Novi Gvineji s ciljem osamiti in izolirati osrednje japonsko oporišče Rabaul na Novi Britaniji.¹³² Prva resna poročila v Slovencu in Jutru zadevajo predvsem napad na otok Rendova, ki so ga Američani napadli in osvojili že na prvi dan zavezniške ofenzive, japonski odpor z morja pa je zatem uspel poškodovati le nekaj

¹²⁶ *Druga svetovna vojna* 2, 49.

¹²⁷ »Na vsem pacifiškem prostoru je iniciativa čvrsto v japonskih rokah«, Jutro, 18.11.1942, 2.

¹²⁸ »Pomen zmage pri Salomonskih otokih«, Slovenec, 20.11.1942, 1.

¹²⁹ Stille, Gerrard, *Naval Battles for Guadalcanal 1942*, str.92.

¹³⁰ Prim. Jutro, 20.1.1943, 1.

¹³¹ *Druga svetovna vojna* 2, 320

¹³² Prav tam, 130

desantnih plovil.¹³³ Slovenec dogodek opisuje z naslovom »Velika japonska pomorska zmaga«, opis škode, ki naj bi jo Japonci povzročili, pa je pretiran in namiguje, da je šlo za veliko pomorsko bitko. 1. julija naj bi Japonci tako silovito vrnil udarec in potopili zavezniško križarko, hkrati z njo pa še pet rušilcev.¹³⁴ V resnici je bilo izkrcanje na Rendovi tako uspešno, da so se Američani z nje lahko opravili na otok Nova Georgia že 2. julija.¹³⁵

Nekaj zaskrbljenosti pa bralcu ne uide ob sestavku iz japonskega časnika, v katerem pisec označuje drugo polovico leta kot odločilno v vojni in obenem vidi napad na otok Rendova kot uvod v večjo ofenzivo v Aziji, posledico zavezniških neuspehov pri odpiranju druge fronte v Evropi.¹³⁶ To so zavezniki pravzaprav odprli tri dni pozneje z izkrcanjem na Siciliji.¹³⁷ Da so Američani pred vrati Nove Georgie, je bilo sporočeno 8. julija.¹³⁸ Poleg tega so bile objavljene še nekoliko bolj točne vesti o bojih v zalivu Kula, ki so potekali do sredine julija, v njih pa so japonske ladje spretno napadle in tudi poškodovale dve zavezniški križarki.¹³⁹ Za dokončno osvojitve Nove Georgie so se zavezniki z Japonci spopadali vse do konca avgusta, vendar časnika o teh bojih pišeta drugače kot v času japonskih uspehov. Zdaj namreč ne gre več za japonsko zmagoslavje in seznam osvojenih otokov, pač pa se večina novic nanaša na to, koliko izgub so ob japonskih napadih imeli zavezniki, predvsem Američani. **Se**lednji imajo v tem času, kot piše Jutro, tri razloge za napade na jugovzhodnem delu Tihega oceana. Kot prvo si želijo doseči območje med vzhodnim delom Nove Gvineje in Rabaulom; drugič se zavedajo začasnosti takega posega in zato potrebujejo Salomonovo otočje za kritje, tretjič pa potrebujejo morsko premoč za primerno vzdrževanje vojske.¹⁴⁰ Japonske ambicije se v slovenskem časopisju umikajo ameriškim, svojo vojaško šibkost pa so v luči zavezniškega preskakovanja otokov japonski časniki preobrazili v skrb za organizacijo že zasedenih teritorijev ali, kot se je glasila napoved ameriške ofenzive v drugi polovici leta: »V Vzhodni Aziji se bodo najbrž razvile bitke, ki naj bi Japonski preprečile organizirati ozemlje, ki je pod japonskim nadzorstvom«.¹⁴¹

¹³³ *Druga svetovna vojna* 2, 132

¹³⁴ »Velika japonska pomorska zmaga«, Slovenec, 3.7.1943, 1.

¹³⁵ *Druga svetovna vojna* 2, 132

¹³⁶ »Pred odločilnimi dogodki v Vzhodni Aziji«, Slovenec, 7.7.1943, 1.

¹³⁷ Nečak, Repe, *Oris*, 122.

¹³⁸ »Bitka pri Novi Gvineji«, Jutro, 8.7.1943, 2.

¹³⁹ *Druga svetovna vojna* 2, 133.

¹⁴⁰ »Hudi udarci Američanom na Pacifiku«, Jutro, 15.7.1943, 1.

¹⁴¹ »Pred odločilnimi dogodki v Vzhodni Aziji«, Slovenec, 7.7.1943, 1.

8 Poročanje v času nemške okupacije

Združene zavezniške enote so v drugi polovici 1943 torej dosegle znaten napredek na Tihem oceanu, hkrati pa tudi v Evropi, kjer je bila sredi septembra Italija prisiljena v kapitulacijo, s tem pa je nadzor nad Ljubljano prevzela nacistična Nemčija.¹⁴² Od sredine septembra so tako dnevnim izdajam Slovenca in Jutra namesto člankov italijanščini dodani nemški sestavki. Prav tako Slovenčevo naslanjanje na Agenzio Stefani in nekoliko bolj svobodno povzemanje tudi nemškega tiska s strani Jutra zdaj zamenjajo izključno poročila, ki jih v svet pošilja Deutsches Nachrichten Büro. S tem so že do sedaj zelo majhne razlike med pisanjem v Slovencu in Jutru z izjemo pozicije člankov dokončno izničene.¹⁴³

Do konca leta so bili v središču poročil boji v okolici Rabaula v pripravi na ameriško invazijo na Marshallove otoke konec januarja 1944. Članki obeh časnikov so po vsebini skorajda identični in ponovno osredotočeni predvsem na ameriške izgube v bojih. Japonske izgube so redko omenjene, četudi so ravno v tem času v drugem napadu na Rabaul ameriška letala uničila veliko količino japonskih letal.¹⁴⁴ Zanimiv primer navajanja japonskih izgub v obeh časnikih lahko opazimo 11. novembra ob poročilih iz Bougainvilla. V njih je kot razlog za izgubo petnajstih japonskih letal navedeno, da so se letala » ... *ali namerno vrgla na svoj cilj, ali pa se še niso vrnila.*«¹⁴⁵ Gre za prikaz junaštva japonskih letalcev, ki so se v obupanem bombardiranju ameriške flote poslužili metode kamikaz, slabo leto preden so le-ti prvič uradno napadli oktobra 1944.¹⁴⁶

V začetku istega leta je bila pozornost obeh časnikov usmerjena v dogajanje na vzhodni fronti in v razmere doma, zato so poročila o ameriški invaziji Marshallovih otokov s podatki skopa. Prav tako je malo rečenega o prvem ameriškem napadu na otok Guam sredi leta, saj je ta potekal v času zavezniškega izkrcanja v Normandiji. Da so zavezniške sile napadle Marshallove otoke, je bilo na kratko sporočeno 1. februarja,¹⁴⁷ naslednji podatek o uspešni japonski obrambi pa je bil objavljen 6. februarja.¹⁴⁸ V še večjo krizo je japonske sile pahnili ameriški napad na Marianske otoke, še posebej na Guam in Saipan, ki sta bila za nadaljne

¹⁴² Nečak, Repe, *Oris*, 163.

¹⁴³ Prim. Slovenec, 31.10.1943, Jutro, 31.10.1943.

¹⁴⁴ *Druga svetovna vojna* 2, 140

¹⁴⁵ »Ogromen uspeh japonskega letalstva«, Jutro, 11.11.1943, 1.

¹⁴⁶ *Druga svetovna vojna* 2, 214.

¹⁴⁷ »Siloviti boji pri Marshalških otokih«, Jutro, 1.2.1944, 2.

¹⁴⁸ »Boji na Maršalskih otokih«, Slovenec, 6.2.1944, 1.

akcije ameriškega letalstva izjemnega strateškega pomena.¹⁴⁹ Na Saipanu so se marinci izkrkali 15. junija in takoj doživeli hladen tuš, saj so se Japonci silovito branili in že prvi dan za seboj pustili 2000 mrtvih Američanov.¹⁵⁰ Simultano se je na boj pripravljalo japonsko ladjevje, ki se je 19. junija z Američani zapletlo v dvodnevni spopad za nadzor morja okoli Marianskih otokov. V tem spopadu so Američani sicer zmagali in japonsko mornarico pregnali z območja napadenih otokov, toda pri tem tudi sami utrpeli hude letalske izgube.¹⁵¹

O dogodku so poročali tudi v Ljubljani, povzemaje posebno poročilo japonskega glavnega štaba. Poročilo navaja, da so japonski branilci na Saipanu ameriškim napadalcem zadali hude izgube, enako pa pravi tudi za kasnejšo bitko na morju. Tako naj bi japonsko ladjevje potopilo bojno ladjo, podmornico, rušilec in kar dve križarki, poleg tega pa naj bi jim uspelo tudi sestreliti več kot 300 ameriških letal.¹⁵² Ob tem pisec dodaja: »*Japonci so izgubili nekaj ladij ter nekaj letal.*«¹⁵³ Dva dni pozneje oba časnika na isti dan navedeta število izgub na obeh straneh, kot je bilo sporočeno preko japonskega glavnega štaba. Tako naj bi Američani v bojih izgubili kar pet letalonosilk in prek 100 letal, pri Japoncih pa je bila potopljena zgolj ena letalonosilka, uničenih pa 50 letal.¹⁵⁴ Ta pomorska bitka se je v resnici za japonsko mornarico in letalstvo končala katastrofalno, saj v štirih zaporednih zračnih napadih niso uspeli potopiti niti ene sovražne ladje, izgubili pa so več kot 300 letal.¹⁵⁵ Tako je bil dejanski rezultat bitke, ki je Američanom omogočila nemoteno nadaljevanje pohoda po Marianskem otočju, v časniki zamolčan, ni pa bila prikrita tudi glavna posledica poraza in kasnejše ameriške zasedbe Saipana, tj. odstop premierja Todža, ki je na čelu japonske vlade deloval že vse od začetka vojne.

Vojaške strukture na tej točki v vojni niso zmogle več prikrivati čedalje hujših posledic, ki so ga porazi imeli za zaledje, zato so, čeprav nerade, japonsko javnost o padcu Saipana obvestile. Javnost je, kot je ugotovila Specialna višja policija, ta poraz sicer sprejela oz. bila nanj celo psihično pripravljena, vendar je hkrati v krivcih za to nacionalno ponižanje prepoznala vladno organizacijsko nesposobnost.¹⁵⁶ Tako je torej poraz v Marianih Todža odnesel skupaj s

¹⁴⁹ *Druga svetovna vojna* 2, 334.

¹⁵⁰ Prav tam, 335.

¹⁵¹ Prav tam, 336.

¹⁵² »Izgube sovražnega ladjevja pri Mariani«, *Slovenec*, 21.6.1944, 2.

¹⁵³ Prav tam.

¹⁵⁴ »Japonska zmaga v marianskih vodah«, *Jutro*, 24.6.1944, 2, »Japonska zmaga pri Mariani«, *Slovenec*, 24.6.1944, 1.

¹⁵⁵ Wilmott, H.P. *June 1944: In France, Italy, Eastern Europe And The Pacific, Allied Armies Fought Battles Which Decided The War*. Poole: Blandford Press, 1984, 208.

¹⁵⁶ Kushner, *The thought war*, 160.

kabinetom, na njegovo mesto pa je bil imenovan general Koniaki Koiso, ki je bil ustrezen kandidat zaradi svojega vojaškega naziva, hkrati pa je veljal za zmernega politika.¹⁵⁷ Izjava za javnost, ki je prišla iz agencije Domei, kaže na težavnost položaja, v katerem se je znašla Japonska: *»Pri pogovoru o vzrokih o sklenjeni ostavki Tojovega kabineta lahko sklepamo, da kabinet ni odgovarjal vedno močnejši želji japonskega naroda za udeležbo v vojni, ki se je pojavljala vsak dan močnejše.«*¹⁵⁸

Tako je zdaj za Japonsko edini korak naprej totalna vojna. V tej si želijo sodelovati tudi japonske ženske: *»Japonske žene bi se rade udeležile v prvi vrsti totalne vojne, kot žene vojskujočega se naroda,«*¹⁵⁹ hkrati pa se tudi celotnemu japonskemu narodu v borbi do konca *» ... ne zde nobene žrtve prevelike in nobene težave nepremostljive.«*¹⁶⁰ Kako resno je bilo vojaško poveljstvo ob razglasu, jasno pokaže krvava narava bojov za Guam, ki so se zaključili šele 10. avgusta, v njih pa se je 18.500 japonskih branilcev borilo z napadalci do zadnje kaplje krvi¹⁶¹ ali, kot piše Jutro: *»Zadnja poročila z bojišča z bojišča javljajo, da se morajo ameriške čete vedno znova posluževati podpore letalstva in še predvsem ladijskega topništva, ker osvajajo ozemlje že meter za metrom in z največjimi žrtvami.«*¹⁶²

Pri tem pa je potrebno omeniti, da so se Američani zaradi pomorske zmage podpore ladijskih topov lahko poslužili že slab mesec dni prej, pa tudi to, da je bil ob izidu dotične številka Jutra Guam v ameriških rokah že dober teden dni. S širjenjem vojnega stanja po Evropi, kjer so se sile osi v drugi polovici 1944 morale z nasprotniki spopasti na dveh frontah, je dogajanje drugje po svetu postalo sekundarnega pomena. Slovenec se je v tem času začel posvečati evropskim in domačim temam in večji del novic s pacifiškega območja je ostal popolnoma v domeni Jutra.

S koncem leta so se v zavezniških načrtih pojavili Filipini. Da bi otočje lahko dosegli, so se Američani najprej osredotočili na zasedbo manjših, slabše branjenih otokov v bližini, da bi na njih lahko postavili oporišča. Tako so 15. septembra izvedli desant na otok Morotai, takoj zatem pa še na Peleliu in Angaur, otoka v okviru otočja Palau.¹⁶³ V članku iz Jutra je razvidno, da je končni cilj Američanov zasedba Filipinov, pa tudi da so trenutni boji za Peleliu in Angaur izjemno dolgotrajni. Tako naj bi na Peleliu Američani imeli hude izgube

¹⁵⁷ Wilmott, *June 1944*, 217.

¹⁵⁸ »K preosnovi japonske vlade«, Slovenec, 22.7.1944, 2.

¹⁵⁹ Prav tam.

¹⁶⁰ Prav tam.

¹⁶¹ *Druga svetovna vojna* 2, 337.

¹⁶² »Nepričakovano velike izgube Američanov na Guamu«, Jutro, 18.8.1944, 2.

¹⁶³ *Druga svetovna vojna, Tretja knjiga*, ur. Jože Vilfan, Ljubljana: Mladinska knjiga, 1981, 206

tako na kopnem, kjer so Japonci uničili več kot 150 oklepnih vozil, kot tudi v zraku, kjer so sestrelili 26 ameriških letal.¹⁶⁴ Otoka so Američani zasedli šele po dveh mesecih bojev. Na Peleliu je bilo v tistem času stacioniranih kar 11.000 japonskih vojakov, ki so se kljub obleganju z vseh strani branili praktično do zadnjega moža, zato so tudi Američani za seboj pustili skoraj 2000 mrtvih. Z zavzetjem teh treh otokov in nekaj dni pozneje z zasedbo zapuščenega otoka Ulithi, se je tako sredi oktobra začelo izkrčanje na Filipinih. Prva tarča ameriških desantnih oddelkov je bil otok Leyte, na katerem je delovalo močno filipinsko odporniško gibanje.¹⁶⁵

Japonska tiskovna agencija Domei je poročala o močnem bombardiranju in obstreljevanju obale, ki se je začelo 18. oktobra,¹⁶⁶ prav tako je bilo sporočeno, da so se Američani izkrcali in da so prvi spopadi siloviti.¹⁶⁷ Od 26. oktobra naprej so bili Slovencu in Jutru dostopni podatki o poteku velike pomorske bitke v okolici otoka, ki se je odvila po taktično tveganem ukazu vrhovnega poveljnika japonske mornarice Soemuja Tojode, ki je japonsko ladjevje nemudoma usmeril proti Filipinom.¹⁶⁸ Tudi tu so bila dejstva prirejena v prid Japoncem, za Američane pa je bilo povedano, da podatke o svojih izgubah prikrivajo¹⁶⁹ in lažno razglashajo zmago, preden bi bil lahko rezultat bojevanja pravilno ocenjen.¹⁷⁰ Japonci so sicer že 25. oktobra zjutraj izgubili tri rušilce, ki so jih potopile ameriške podmornice, nato pa tudi dve bojni ladji in križarko.¹⁷¹ Prve resne izgube Američanov so bile trije rušilci in manjša letalonosilka, vendar to ni bilo dovolj, da bi se bili prisiljeni umakniti, in naslednji dan se je namesto njih umaknila še zadnja eskadra japonske mornarice.¹⁷² Japonsko poročilo o uspehih v tej bitki je popolnoma pretirano, saj naj bi med drugim Američanom potopili osem letalonosilk in pet križark, poškodovali pa še sedem letalonosilk.¹⁷³ Prav tako že nekaj časa časnika ne poročata več o japonskih izgubah in kljub temu da je japonski premier Koiso bitko na Filipinih označil za uspeh,¹⁷⁴ je bila njegova mornarica ponižana in preganana, edina uteha za njegovo armado pa je bila ta, da so dejanski boji na otoku Leyte potekali še dva meseca in s tem tudi zaustavili nadaljne prodiranje Američanov vse do začetka zadnjega leta vojne, ko

¹⁶⁴ »Težki boji za Moluke in Palauško otočje«, Jutro, 20.9.1944, 1.

¹⁶⁵ *Druga svetovna vojna* 3, 206.

¹⁶⁶ »Sovražnikove izkrcevalne operacije na Filipinih«, Jutro, 21.10.1944, 1.

¹⁶⁷ »Boji na Filipinih«, Slovenec, 22.10.1944, 1.

¹⁶⁸ *Druga svetovna vojna* 3, 207.

¹⁶⁹ »Pomorska bitka pri Filipinih«, Jutro, 27.10.1944, 2.

¹⁷⁰ »Ogromne ameriške izgube pri Filipinih«, Jutro, 28.10.1944, 2.

¹⁷¹ *Druga svetovna vojna* 3, 207.

¹⁷² Prav tam, 209.

¹⁷³ »Pomorska bitka pri Filipinih«, Jutro, 29.10.1944, 1.

¹⁷⁴ »Napad na Filipine Japonske ni presenetil«, Jutro, 1.11.1944, 1.

so se le-ti izkrkali na glavnem filipinskem otoku Luzonu.¹⁷⁵ V tem primeru so bili bralci v Ljubljani o izkrcaju obveščeni, prav tako pa so lahko izvedeli, da sta se dve ameriški transportni ladji potopili zaradi napadov kamikaz. Ti so svoje samomorilske polete začeli izvajati z bitko za otok Leyte,¹⁷⁶ v Jutru pa jim pisec članka ne posveča pretirane pozornosti, zgolj zapiše, da ladijski boji potekajo v zalivu Lingayen in da » ... so potopila letala zbora Kamikaze dve prevozni ladji v istih vodah, tako da so se sama vrgla nanje.«¹⁷⁷

Tako ostane posebna vloga teh pilotov božjega vetra slovenskemu bralstvu zaenkrat še nepoznana. Zagotovo pa so bili boji na Luzonu dolgotrajni in izčrpajoči, saj so ameriške sile in sile filipinskih odporikov prestolnico Manilo osvobodile šele 4. marca,¹⁷⁸ še dan pred tem pa naj bi namestnik ameriškega zunanjega ministrstva Joseph Grew izjavil, da lahko Japonci brez pretiranih težav tako » ... nadomestijo manjkajoča letala in ladje, kot tudi pod orožje spravijo dodatna dva milijona vojakov.«¹⁷⁹ V Slovincu in Jutru je v tem času zaslediti le malo novic, povezanih z notranjo politiko zavezniških držav, razen kadar gre za poročanje o težavah, s katerimi se vojske teh držav spopadajo v bojih s silami osi oz. kadar znotraj teh držav prihaja do političnih razprtij. V tem pogledu je imel največ težav ameriški predsednik Roosevelt, ki je bil pogostokrat tarča kritičnih člankov v obeh časnikih, dozdeva pa se, da so kritike, o katerih poročata, izvirale iz demokratične narave ameriškega sistema. Tako je npr. v članku z naslovom »Nove milijarde za Rooseveltovo vojno« ameriški predsednik prikazan kot izsiljevalec kongresa, ki po nepotrebnem troši državni proračun za vojno v upanju, da bo z zmago v njej ameriškemu imperializmu zagotovil vladavino nad vsem svetom.¹⁸⁰ Tudi v dolgem sestavku z naslovom »Ujetnik lastnega vojnega zločina« so povzete vse glavne točke nemške propagande, po katerih je Roosevelt načrtovalec iztrebljenja nemškega naroda in resnični povzročitelj vojne, kot tak pa tudi vojni zločinec. Še pomembneje pa je, da je prelomil obljubo ameriškemu narodu, obljubo, da Ameriki ne bo treba v vojno. Štiri leta pozneje, opaža Slovenec, morajo ameriške ženske ravno tako kakor moški zavoljo zahtevnosti vojne industrije na obvezno delovno službo. Pri tem Slovenec piše: »Tako daleč je torej privedel s svojim vojnim zločinom ameriški narod! Amerikanci naj žrtvujejo vse, da bo dosegla mednarodna židovska velefinanca svojo dolarsko imperialistično svetovno

¹⁷⁵ *Druga svetovna vojna* 3, 209.

¹⁷⁶ Prav tam, 214

¹⁷⁷ »Japonski obrambni uspehi na Luzonu«, *Jutro*, 11.1.1945, 2.

¹⁷⁸ *Druga svetovna vojna* 3, 209.

¹⁷⁹ »Moč Japonske je še neizčrpana«, *Jutro*, 4.3.1945, 1.

¹⁸⁰ »Nove milijarde za Rooseveltovo vojno«, *Slovenec*, 12.1.1945, 2.

nadvlado.«¹⁸¹ Vest o Rooseveltovi smrti je bila pri obeh časnikih objavljena 14. aprila, torej dva dni po dogodku. V Jutru je bil pomenljiv že sam podnaslov članka, ki se je glasil »Od odvetnika do vojnega povzročitelja št.1,« v zaključku pa se je nadaljevala antisemitska nit iz prejšnjih sestavkov: *»Za njim ne bo nihče na svetu pretočil niti eno solzo, v toliko bolj pa bo mednarodno židovstvo stalo zopet enkrat ob zidu solz ter stokajoč objokovalo smrt svojega poslušnega sluge.«*¹⁸²

Februarja 1945 so se Američani usmerili v zavzetje Iwo Jime, majhnega otoka od Tokia oddaljenega zgolj 660 milj. Iwo Jima je služila kot letalsko oporišče japonskim letalom, ki so redno bombardirala ameriška letalska oporišča na bližnjih otočjih.¹⁸³ Za izkrcanje so določili 19. februar in uspešno na obalo poslali 30.000 marincev. Pol ure po začetku izkrcavanja so japonski branilci, ki so se skrivali v podzemnih rovih in strojničnih gnezdih, silovito udarili po napadalcih in prvi dan povzročili preko 500 mrtvih.¹⁸⁴ O dogodku poroča Jutro 20. februarja in pravi, da so imeli Američani ob invaziji *»Žveplenega otoka«* hude izgube. Toda hkrati z resnico se znova ponovijo tudi pretiravanja, tokrat naj bi japonski branilci celo potopili nekaj večjih ameriških ladij, med drugim tri križarke.¹⁸⁵ Tudi v Slovencu konec februarja poročajo o hudih bojih:

*»Borba, ki divja na Ivojimi, je najmanj dvakrat tako krvava, kakor na Taradu in Guadalcanarju. Ivojima nudi strašno sliko ognja in eksplodirajočih granat.«*¹⁸⁶ Glede izgub Slovenec pravi: *»Sovražnikove izgube so tako visoke, da je moral poslati nasprotnik sedaj v vodovje pri Žveplenem otoku že 10 bolniških ladij. Samo do večera 22. Februarja so izgubile prve tri ameriške divizije na otoku 14.000 mrtvih ali ranjenih. Medtem se je zvišalo število izgub gotovo že na preko 20.000.«*¹⁸⁷

Številke so zopet pretirane, saj je v celotni bitki, ki je uradno trajala do 16. marca, neuradno pa je v obliki čiščenja otoka poslednjih branilcev v raznih skrivališčih trajala še mnogo dlje, padlo vsega skupaj 6821 ameriških vojakov, ranjencev pa je bilo 19.217. Da se je poročilo o izgubah, kakršnega so prejeli v evropskih agencijah, končalo pri 22. februarju, morda prav tako ni bilo naključno, saj so naslednji dan marinci že zasedli svoj prvi cilj, z rovi in skritimi hodniki prepleten ugasli vulkan Suribači. O japonskih izgubah v tem času časnika ne poročata

¹⁸¹ »Ujetnik lastnega vojnega zločina«, Slovenec, 9.1.1945, 2.

¹⁸² »Roosevelt je umrl«, Jutro, 14.4.1945, 2.

¹⁸³ *Druga svetovna vojna* 3, 215.

¹⁸⁴ Prav tam, 216.

¹⁸⁵ »Visoke ameriške izgube na Pacifiku«, Jutro, 20.2.1945, 1.

¹⁸⁶ »Boji na Žveplenem otoku«, Slovenec, 2.3.1945, 3.

¹⁸⁷ Prav tam.

(pobitih naj bi bilo okoli 21.000),¹⁸⁸ toda vseeno je obupanost japonskih sil pri zaustavitvi ameriškega prodora jasno razvidna tudi v njunih člankih. Marca je bilo tako v slovenskem časopisju med drugim objavljeno poročilo o govoru Koisoja, kjer je pozval k mobilizaciji vseh sil, duhovnih in stvarnih, da bi ustavili sovražnika,¹⁸⁹ pa tudi novica o mobilizaciji japonskih dijakov, saj so oblasti ukazale zaprtje vseh japonskih šol in univerz do konca marca 1946.¹⁹⁰ Hkrati se je zdelo, da je junaštvo na Iwo Jimi dalo zagon japonski armadi na vseh frontnih črtah, na katerih so jih zavezniške sile dodobra stiskale v obroč. Tako članek z naslovom »Sto milijonov Japoncev v pripravljenosti« vsebuje novico o vladnem ukazu o popolni mobilizaciji celotnega japonskega prebivalstva z dodano izjavo: *»Če je prizadejala posadka tako majhnega otoka, kakor je Iwodžima nasprotniku tako težke izgube-sovražnik je izgubil 26.000 mož-potem si lahko predstavljamo, kakšno ceno bodo morali plačati Američani za nadaljne napredovanje na japonske otoke.«*¹⁹¹

Za Američane je to pomenilo še večje prelivanje krvi in, kot piše Jutro, je bila pretiranost krvnega davka jasna tudi ameriškemu ljudstvu. Povzemajoč nekega španskega dopisnika časnik poroča, da so se mornariškemu ministru Jamesu Forrestalu glede ogromnih žrtev za zasedbo tako majhnega otoka kot je Iwo Jima, pritožile matere številnih ameriških vojakov. Forrestal naj bi ob tem poudarjal krivdo Japoncev.¹⁹² Za časa evropskega spopada v svetovni bojni so se Američani na Pacifiku v velikem številu izkrcali še enkrat, v bitki za Okinavo, otok v otočju Riukiu. Invazija se je začela 1. aprila v velikem izkrcanju 183.000 ameriških vojakov, ki so se za otok morali spopasti s kar 77.000 Japonci. Ti so krenili v protiofenzivo šele mesec pozneje, 22. junija pa bitko dokončno izgubili.¹⁹³ Med posledicami bitke na Okinavi je bil tudi dokončni zlom Koisojeve vlade, novo vlado pa je od 7. maja naprej vodil admiral Kantaro Suzuki.¹⁹⁴ Padec vlade ni bil presenetljiv, saj Koisoju v njegovem kratkem mandatu ni uspelo pobotati kopenske vojske in mornarice, ki sta ga nazadnje celo popolnoma ignorirali, niti mu ni uspelo vzpostaviti mirovnih pogajanj s Kuomintangom.¹⁹⁵ Njegovemu nasledniku Suzukiju, ki je bil v tem času že precej v letih, je bilo s strani cesarja jasno razloženo, da je njegov cilj doseči mir. Cesar Hirohito si namreč ni delal utvar, da se da vojno dobiti, temveč si je trepetaje pred morebitno komunistično revolucijo, ki bi jo po domnevah

¹⁸⁸ *Druga svetovna vojna* 3, 217.

¹⁸⁹ »Mobilizacija vseh sil na Japonskem«, *Jutro*, 14.3.1945, 2.

¹⁹⁰ »Mobilizacija japonskega dijaštva«, *Jutro*, 21.3.1945, 1.

¹⁹¹ »Sto milijonov Japoncev v pripravljenosti«, *Jutro*, 27.3.1945, 1.

¹⁹² »Junaška borba Japoncev na Iwodžimi«, *Jutro*, 25.3.1945, 1.

¹⁹³ *Druga svetovna vojna* 3, 219.

¹⁹⁴ Prav tam, 365.

¹⁹⁵ Large, *Emperor Hirohito and Showa Japan*, 120.

princa Konoeja sprožilo nadaljevanje vojne, prizadeval svoj imperij spraviti nazaj na pot miru, pri tem pa obdržati svoj prestol.¹⁹⁶ Za časa invazije je bila vojna v Evropi v zadnjih izdihljajih, zato so tudi poročila glede bitke za Okinavo skopa. Tudi v tem primeru se ponovi praksa japonske agencije, ki za obvestilom o napadenih japonskih položajih nemudoma našteje izgube ladij, ki naj bi jih Američani imeli že samo v začetni fazi svojega napada – v primeru Okinave naj bi bilo potopljenih kar 30 vojnih ladij (toliko so jih Američani izgubili skozi celotno dvomesečno obdobje zavzemanja Okinave)¹⁹⁷ – hkrati pa agencija opozarja, da bodo boji kljub vsemu dolgotrajni.¹⁹⁸ Eno izmed zadnjih poročil v Jutru 28. aprila piše o velikih izgubah ameriških sil, ki so bile prisiljene izkrcati okrepiteve, in da »Ameriške časopisne vesti posebno poudarjajo ogorčeni japonski odpor.«¹⁹⁹ Tretjega maja je poleg vesti o Hitlerjevi smrti objavljeno tudi, da so se bile na Okinavi japonske čete prisiljene umakniti spričo ameriške številčne premoči, vendar pa so Američani ta umik vseeno plačali » ... z izredno visokimi krvnimi in materialnimi izgubami.«²⁰⁰ Šest dni pozneje, 9. maja 1945, so partizanske čete vkorakale v Ljubljano.²⁰¹ V svojih poslednjih izdihljajih sta časnika poročala o ameriškem izkrcanju na Borneu²⁰² in ponovnem izkrcanju na Okinavi, v katerem naj bi Američani » ...dosegli krajevne uspehe.«²⁰³ Japonska je kapitulirala štiri mesece pozneje, 2. septembra 1945.²⁰⁴

9 Sklep

Časnika Slovenec in Jutro sta pod italijansko okupacijo opustila informativno novinarstvo in postala ideološki glasili okupatorjev. V svoji funkciji poročanja o poteku druge svetovne vojne na vseh svetovnih bojiščih sta časnika povzemala predvsem tiskovne agencije in časnike iz okupirane Evrope, občasno pa tudi iz nevtralnih držav in Japonske. O poteku vojne na Tihem oceanu sta bila dodobra obveščena in sta skozi celotno vojno obdobje o situaciji na Daljnem vzhodu tudi obširno poročala. Ob tem sta bila v veliki meri naklonjena Japonski, kar se je v prvem obdobju do sredine leta 1942 kazalo v obsegu poročanja o številnih

¹⁹⁶ Large, *Emperor Hirohito and Showa Japan*, 121-122.

¹⁹⁷ *Druga svetovna vojna* 3, 219.

¹⁹⁸ »Ameriške izgube na Riukiu«, Slovenec, 4.4.1945, 1.

¹⁹⁹ »Borba v Vzhodni Aziji«, Jutro, 28.4.1945, 1.

²⁰⁰ »Vojna na Daljnem Vzhodu«, Jutro, 3.5.1945, 1.

²⁰¹ Nečak, Repe, *Oris*, 168.

²⁰² »Ameriško izkrcanje na Borneu«, Slovenec, 4.5.1945, 3.

²⁰³ »Novo severnoameriško izkrcanje na Okinavi«, Jutro, 4.5.1945, 1.

²⁰⁴ *Druga svetovna vojna* 3, 383.

zmagoslavjih japonske vojske in mornarice, po bitki za Midway poleti 1942 pa v nenadnem pomanjkanju poročil o tem japonskem porazu.

Med seboj sta se Slovenec in Jutro razlikovala po virih svojega poročanja. Slovenec je zvesto sledil poročilom italijanske državne tiskovne agencije, Jutro pa je poleg italijanskih povzemalo še nemške vire in vire iz nekaterih nevtralnih držav. Tudi v nadaljevanju leta sta časnika poročala o zmagah Japonske in pri tem povzemala izjave japonske tiskovne agencije Domei, ob preobratu vojne z iztekom leta 1942 in začetkom 1943 pa se je govor o japonskih zmagah spremenil v govor o ameriških izgubah. Pri tem je treba omeniti, da je učinkovitost in velikost rastoče ameriške vojne industrije uspela nadomestiti vsakršne izgube, ki so jih mornarici in letalstvu zadali Japonci,²⁰⁵ ki so se po drugi strani zaradi pomanjkanja kadrov in surovin soočali z velikimi težavami vojaške proizvodnje.²⁰⁶ Tako so v tem kontekstu evropski časniki in agencije glede japonskih uspehov objavljali zavajajoča poročila.

Z italijansko kapitulacijo jeseni 1943 sta Slovenec in Jutro prešla v nemške roke in s tem prejemale ter objavljale le še poročila nemškega DNB. Tako so njuna poročila postala povsem identična, pomnožili so se članki o Nemčiji in o bitkah v Evropi, pokrivanje dogodkov na Tihem oceanu pa je bilo prestavljeno na stranski tir. Pri tem se Slovenec do leta 1945 skorajda v celoti posveti evropskim in domačim temam, o dogodkih po svetu pa objavlja Jutro. Stalni porazi, ki pestijo Japonsko, niso omenjeni neposredno, temveč so prikriti tako, da časnika o rezultatih bitk ne poročata tako obsežno, kot sta po Pearl Harborju, temveč se zdijo ameriške osvojitve in zmage skorajda samoumevne. Vsakršen, tudi minimalen japonski odpor je nasprotno na široko popisano in pohvaljen, objavljen pa v spremstvu podatkov o ameriških izgubah, ki so povečini pretirane. Oblika pisanja o dogodkih na Tihem oceanu in propagandna vsebina, ki je to pisanje spremljala, ni bila del izvirne uredniške politike Slovenca ali Jutra, temveč sta časnika poročila v taki obliki prejemale iz drugih virov, od konca 1943 samo še nemških. Nekdaj konzervativni časnik Slovenec in liberalni časnik Jutro je okupacija oropala vsakršnih medsebojnih ideoloških razlikovanj prej znanih vsakomur, ki je bil vsaj malo na tekočem s slovensko participacijo v jugoslovanskem parlamentarizmu. Njuna tihomorska poročila in poročila s preostalimi svetovnimi bojišči so bila za tedanje razmere sicer informativna, toda tekom vojne so se kaj hitro izkazala za produkt japonskih propagandnih prizadevanj prikrivanja svojih vse večjih porazov in ameriškega vojaškega približevanja japonskim matičnim otokom.

²⁰⁵ *Druga svetovna vojna* 2, 127.

²⁰⁶ Prav tam, 129.

10 Viri in literatura

10.1 Časopisni viri

10.1.1 Slovenec

- »Os Rim, Berlin, Tokio«, Slovenec, 26. 9. 1940, 1.
- »Trozveza Berlin-Rim-Tokio«, Slovenec, 28. 9. 1940, 2.
- »Stališče Amerike«, Slovenec, 28. 9. 1940, 2.
- »Usodna razširitev vojne«, Slovenec, 28. 9. 1940, 1.
- »Nova japonska vlada sestavljena«, Slovenec, 19. 10. 1941, 1.
- »Japonska vojna moč«, Slovenec, 18. 10. 1941, 1.
- »Japonska pred najhujšim bojem v svoji zgodovini«, Slovenec, 2.12.1941, 1.
- »Vojna zajela tudi Pacifik«, Slovenec, 10.12.1941, 1.
- »Angleški bojni ladji "Prince of Wales" in "Repulse" potopljene«, Slovenec, 11.12.1941, 1.
- »Velika japonska ofenziva na Filipinih«, Slovenec, 30.12.1941, 1.
- »Umik Ameriške vojske na Filipinih«, Slovenec, 31.12.1941, 1.
- »Japonci so vkorakali v mesto Singapur«, Slovenec, 13.2.1942, 1.
- »Nesposobnost angleške vojne mornarice«, Slovenec, 18.2.1942, 1.
- »Nadaljnje zasedanje Filipinov«, Slovenec, 22.4.1942, 1.
- »Novi japonski uspehi«, Slovenec, 19.4.1942, 1.
- »Letalska vojna med Japonsko in Ameriko«, Slovenec, 21.4.1942, 1.
- »Nadaljnje zasedanje Filipinov«, Slovenec, 22.4.1942, 1.
- »Napad na Diego Suarez in Sidney«, Slovenec, 6.6.1942, 1.
- »Vojna v Vzhodni Aziji«, Slovenec, 9.6.1942, 1.
- »Japonske podmornice v Južni Afriki«, Slovenec, 12.6.1942, 1.
- »Ameriška mornarica po šestih mesecih vojne«, Slovenec, 7.6.1942, 1.
- »Zmagovita bitka pri Salomonskih otokih«, Slovenec, 11.8.1942, 1.
- »Pomen japonske zmage pri Salomonskih otokih«, Slovenec, 12.8.1942, 1.
- »Ameriška letalonosilka potopljena«, Slovenec, 28.10.1942, 1.
- »Nov ameriški poraz pri Salomonskih otokih«, Slovenec, 15.11.1942, 1.
- »Delno priznanje ameriških izgub v Tihem morju«, Slovenec, 18.11.1942, 1.
- »Pomen zmage pri Salomonskih otokih«, Slovenec, 20.11.1942, 1.
- »Velika japonska pomorska zmaga«, Slovenec, 3.7.1943, 1.
- »Pred odločilnimi dogodki v Vzhodni Aziji«, Slovenec, 7.7.1943, 1.
- »Boji na Maršalskih otokih«, Slovenec, 6.2.1944, 1.
- »Izgube sovražnega ladjevja pri Marianih«, Slovenec, 21.6.1944, 2.
- »Japonska zmaga pri Marianih«, Slovenec, 24.6.1944, 1.
- »K preosnovi japonske vlade«, Slovenec, 22.7.1944, 2.

- »Boji na Filipinih«, Slovenec, 22.10.1944, 1.
- »Nove milijarde za Rooseveltovo vojno«, Slovenec, 12.1.1945, 2.
- »Ujetnik lastnega vojnega zločina«, Slovenec, 9.1.1945, 2.
- »Boji na Žveplenem otoku«, Slovenec, 2.3.1945, 3.
- »Ameriške izgube na Riukiu«, Slovenec, 4.4.1945, 1.
- »Ameriško izkrcanje na Borneu«, Slovenec, 4.5.1945, 3.

10.1.2 Jutro

- »Grof Ciano na potu v Berlin«, Jutro, 27. 9. 1940, 1.
- »Indokina in Dakar«, Jutro, 27. 9. 1940, 1.
- »Vojaška zveza totalitarnih velesil«, Jutro, 28. 9. 1940, 1.
- »Naraščajoča napetost med USA in Japonsko«, Jutro, 28. 9. 1940, 2.
- »Politika svetovnih razdalj«, Jutro, 28. 9. 1940, 1.
- »Ura japonske odločitve«, Jutro, 18. 10. 1941, 1.
- »Ameriško hujskanje na vojno proti Japonski«, Jutro, 3.12.1941, 1.
- »Pred odločitvijo Japonske«, Jutro, 4.12.1941, 2.
- »Rooseveltove zablode v nemški luči«, Jutro, 5.12.1941, 2.
- »Vojna na Pacifiku v polnem razmahu«, Jutro, 10.12.1941, 1.
- »Ofenzivnost Japonske na vsej črti«, Jutro, 24.12.1941, 1.
- »Nezmanjšana japonska ofenzivnost«, Jutro, 31.12.1941, 1.
- »Poslednje čiščenje v Singapuru«, Jutro, 14.2.1942, 1.
- »Nesposobnost angleškega in ameriškega poveljništva«, Jutro, 24.2.1942, 1.
- »Prvi letalski napad na Tokio odbit«, Jutro, 19.4.1942, 1.
- »Letalski napad na otok Midway«, Jutro, 6.6.1942, 1.
- »Pomorska bitka pri Midwayskih otokih«, Jutro, 9.6.1942, 1.
- »Novi japonski uspehi na Pacifiku«, Jutro, 11.6.1942, 1.
- »Japonska strategija«, Jutro, 12.6.1942, 2.
- »Ameriški poraz pri Salomonskem otočju«, Jutro, 11.8.1942, 1.
- »Hud udarec ameriški in angleški vojni mornarici«, Jutro, 12.8.1942, 1.
- »Bitka pri Salomonskih otokih«, Jutro, 13.8.1942, 2.
- »Ameriški porazi pri Salomonskem otočju«, Jutro 28.10.1942, 2.
- »Šest ameriških križark in en rušilec potopljenih pri Salomonih«, Jutro, 15.11.1942, 1.
- »Tudi Tihi ocean je grob za anglosaško ladjevje«, Jutro, 17.11.1942, 2.
- »Na vsem pacifiškem prostoru je iniciativa čvrsto v japonskih rokah«, Jutro, 18.11.1942, 2.
- »Bitka pri Novi Gvineji«, Jutro, 8.7.1943, 2.
- »Hudi udarci Američanom na Pacifiku«, Jutro, 15.7.1943, 1.
- Ogromen uspeh japonskega letalstva«, Jutro, 11.11.1943, 1.
- »Siloviti boji pri Marshalskih otokih«, Jutro, 1.2.1944, 2.
- Japonska zmaga v marianskih vodah«, Jutro, 24.6.1944, 2.
- »Nepričakovano velike izgube Američanov na Guamu«, Jutro, 18.8.1944, 2.

- »Težki boji za Moluke in Palauško otočje«, Jutro, 20.9.1944, 1.
- »Sovražnikove izkrcevalne operacije na Filipinih«, Jutro, 21.10.1944, 1.
- »Pomorska bitka pri Filipinih«, Jutro, 27.10.1944, 2.
- »Ogromne ameriške izgube pri Filipinih«, Jutro, 28.10.1944, 2.
- »Napad na Filipine Japonske ni presenetil«, Jutro, 1.11.1944, 1.
- »Japonski obrambni uspehi na Luzonu«, Jutro, 11.1.1945, 2.
- »Moč Japonske je še neizčrpana«, Jutro, 4.3.1945, 1.
- »Roosevelt je umrl«, Jutro, 14.4.1945, 2.
- »Visoke ameriške izgube na Pacifiku«, Jutro, 20.2.1945, 1.
- »Mobilizacija vseh sil na Japonskem«, Jutro, 14.3.1945, 2.
- »Mobilizacija japonskega dijaštva«, Jutro, 21.3.1945, 1.
- »Sto milijonov Japoncev v pripravljenosti«, Jutro, 27.3.1945, 1.
- »Junaška borba Japoncev na Ivodžimi«, Jutro, 25.3.1945, 1.
- »Borba v Vzhodni Aziji«, Jutro, 28.4.1945, 1.
- »Vojna na Daljnem Vzhodu«, Jutro, 3.5.1945, 1.
- Novo severnoameriško izkrcaje na Okinavi«, Jutro, 4.5.1945, 1.

10.2 Monografije

- Amon, Smilja in Erjavec, Karmen, *Slovensko časopisno izročilo 1: od začetka do 1918*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Založba FDV, 2011.
- Amon, Smilja, *Tisk in politika v Jugoslaviji (1918-1941)*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 1996.
- Desmond, Robert William, *Tides of War: World News Reporting, 1940-1945*. University of Iowa Press, 1984.
- Kushner, Barak, *The thought war: Japanese imperial propaganda*. University of Hawai'i Press, 2006.
- Large, Stephen S., *Emperor Hirohito and Showa Japan. A political biography*. London: Routledge, 1992.
- Manvell, Roger in Fraenkel, Heinrich, *Goebbels: demagog in propagandist nasilja*. Maribor: Založba Obzorja, 1969.
- Nečak, Dušan in Repe, Božo, *Oris sodobne obče in slovenske zgodovine: učbenik za študente 4. letnika*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za zgodovino, 2003.
- Pirjevec, Jože, *Jugoslavija 1918-1992. Nastanek, razvoj ter razpad Karadjordjevičeve in Titove Jugoslavije*. Koper: Založba Lipa, 1995.
- Stille, Mark in Gerrard, Howard. *Naval Battles for Guadalcanal 1942, Clash for supremacy in the Pacific*. Oxford: Osprey Publishing, 2013.
- Willmott, H. P. *June 1944: In France, Italy, Eastern Europe And The Pacific, Allied Armies Fought Battles Which Decided The War*. Poole: Blandford Press, 1984.

10.3 Članki

- Anić, Nikola. »Priprave na vojno. Vojaške doktrine in oborožitev.« V: *Druga svetovna vojna, Prva knjiga*, ur. Jože Vilfan, 21-24. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1981.
- Anić, Nikola. »Obmejno osvobojeno ozemlje. Kitajsko bojišče v letih 1943 in 1944.« V: *Druga svetovna vojna, Druga knjiga*, ur. Jože Vilfan, 320-324. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1981.
- Anić, Nikola. »Na palubi Missourija. Japonci podpišejo kapitulacijo.« V: *Druga svetovna vojna, Tretja knjiga*, ur. Jože Vilfan, 383-384. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1981.
- Bezemer, Karel Willem Leonard. »Nepričakovan udarec. Japonci potopijo ladji Prince of Wales in Repulse.« V: *Druga svetovna vojna, Prva knjiga*, ur. Jože Vilfan, 340-343. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1981.
- Bosscher, Philippus Meesse. »Pomorsko-zračna bitka v Koralnem morju. Japonska ofenziva v smeri Avstralije.« V: *Druga svetovna vojna, Druga knjiga*, ur. Jože Vilfan, 14-21. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1981.
- Bosscher, Philippus Meesse. »Začetek konca. Pomorska bitka pri Guadalcanalu.« V: *Druga svetovna vojna, Druga knjiga*, ur. Jože Vilfan, 42-45. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1981.
- Bosscher, Philippus Meese. »Premoč v Salomonovem morju. Boji za obkolitev Rabaula.« V: *Druga svetovna vojna, Druga knjiga*, ur. Jože Vilfan, 137-140. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1981.
- Buisman, H.N. »Ameriško-japonska pogajanja. Združene države Amerike na Daljnem vzhodu.« V: *Druga svetovna vojna, Prva knjiga*, ur. Jože Vilfan, 285-286. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1981.
- Büttinghausen, Joep. »Zračni napad na Tokio. Dvoboj za tihomorske otoke.« V: *Druga svetovna vojna, Druga knjiga*, ur. Jože Vilfan, 8-12. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1981.
- Büttinghausen, Joep. »Japonska se umika. Začetek obleganja Rabaula.« V: *Druga svetovna vojna, Druga knjiga*, ur. Jože Vilfan, 130-133. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1981.
- Emeis, Marinus Gerardus. »Povzpni se na goro Niitaka. Priprave za napad na Pearl Harbor.« V: *Druga svetovna vojna, Prva knjiga*, ur. Jože Vilfan, 288-291. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1981.
- Emeis, Marinus Gerardus. »Močvirja in gozdovi mangrovca. Boji na Novi Gvineji.« V: *Druga svetovna vojna, Druga knjiga*, ur. Jože Vilfan, 46-49. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1981.
- Emeis, Marinus Gerardus. »Leyte v škripcih. Bitka za Filipine.« V: *Druga svetovna vojna, Tretja knjiga*, ur. Jože Vilfan, 204-209. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1981.
- Kielich, Wolf. »Tora, Tora, Tora! Katastrofa ameriške mornarice.« V: *Druga svetovna vojna, Prva knjiga*, ur. Jože Vilfan, 295-305. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1981.

- Kielich, Wolf. »Mornariška pehota v pasti. Japonski napad na Guadalcanal.« V: *Druga svetovna vojna, Druga knjiga*, ur. Jože Vilfan, 37-41. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1981.
- Kielich, Wolf. »Trije izmed petnajstih. Zavzetje Marianskih otokov.« V: *Druga svetovna vojna, Druga knjiga*, ur. Jože Vilfan, 333-337. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1981.
- Krebs, Gerhard. »The German Nazi party. A model for Japan's "New Order" 1940-1?« V: *Japanese-German relations, 1895-1945*, ur. Christian W. Spang in Rof-Harald Wippich, 180-199. Abingdon: Routledge, 2006.
- Kurtz, Frans. »Zadnji skok. Zavzetje Iwo Jime in Okinawe. V: *Druga svetovna vojna, Tretja knjiga*, ur. Jože Vilfan, 215-219. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1981.
- Presser, Jacques. »Zdrobiti Japonsko. Reakcija in posledice v svetu.« V: *Druga svetovna vojna, Prva knjiga*, ur. Jože Vilfan, 307-308. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1981.
- Schulte Nordholt, J.V. »Zakon o posojilu in najemu. Ameriška nevtralnost.« V: *Druga svetovna vojna, Prva knjiga*, ur. Jože Vilfan, 280-282. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1981.
- Termos, Joop. »Najtežji britanski poraz. Japonci v Malaji in Singapurju.« V: *Druga svetovna vojna, Prva knjiga*, ur. Jože Vilfan, 357-360. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1981.
- Vos, Frits. »Poraz pred vrati. Japonska pred koncem vojne.« V: *Druga svetovna vojna, Tretja knjiga*, ur. Jože Vilfan, 363-366. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1981.
- Van den Heuvel, Aad. »Letalci božjega vetra. Kamikaze.« V: *Druga svetovna vojna, Tretja knjiga*, ur. Jože Vilfan, 212-214. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1981.
- Von Münching, L.L. »Bitka za Midway. Napad na zahodne Aleute.« V: *Druga svetovna vojna, Druga knjiga*, ur. Jože Vilfan, 22-30. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1981.
- Van Oosten, F.C. »Napad zaradi obrambe. Boji za Salomonove otoke.« V: *Druga svetovna vojna, Druga knjiga*, ur. Jože Vilfan, 32-35. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1981.

Izjava o avtorstvu

Izjavljam, da je diplomsko delo v celoti moje avtorsko delo ter da so uporabljeni viri in literatura navedeni v skladu s strokovnimi standardi in veljavno zakonodajo.

Ljubljana, 29. avgusta 2017

Miha Černe

Izjava kandidata / kandidatke

Spodaj podpisani/a [Kliknite tukaj](#), če želite vnesti besedilo. izjavljam, da je besedilo diplomskega dela v tiskani in elektronski obliki istovetno, in

dovoljujem / ne dovoljujem
(ustrezno obkrožiti)

objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

Datum: [Kliknite tukaj](#), če želite vnesti besedilo.

Podpis kandidata / kandidatke: _____